

OMADINA

ŠTEV 7-8-9 LETO 7

GLASILO TIRARODNORA

DIKALNE CADIJASTVA

IZDANJE EKSEKUTIVA

IZIDE LETNO 12 ŠTEVILK

VSEBINA: K POLOŽAJU □ V. M. Z.: EPILOG □
Dr. I. L.: ODMEVI □ I. ZAUPNI SE-
STANEK NARODNO-RADIKALNEGA DIJAŠTVA V LJUBLJANI V DNEH
6., 7. IN 8. SEPTEMBRA 1910 □ I. VSESLOVENSKI SHOD NARODNO-
RADIKALNIH ABITURIENTOV V TRSTU □ Radovan Krivic: GLOSE K
ČLANKU „NARODNO-RADIKALNA STRUJA“ □ Dr. I. L.: UČENCI IN
UČITELJI □ OB 25 LETNICI NAŠE ŠOLSKE DRUŽBE □ Dr. I. Lah:
RUSKA KNJIŽEVNA RAZSTAVA V SOFIJI □ A.: NENEMŠKE UČI-
TELJSKE MOČI NA NEMŠKIH SREDNJIH ŠOLAH □ STRELNE VAJE
DIJAŠTVA NA SREDNJIH ŠOLAH □ VII. REDNI OBČNI ZBOR „PRO-
SVETE“ □ SLOVENSKO DIJAŠTVO □ SREDNJEŠOLSKI VESTNIK □
TUJEZEMSKO DIJAŠTVO □ DIJAŠKO-SOCIALNI VESTNIK □ VESTNIK
ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST □ RAZNO □ LISTNICA UREDNIŠTVA

**Vsi rokopisi za „Omladino“ naj se
pošiljajo na naslov:**

**„Omladina“ Praga, Kr. Vinohrady,
Brandlová 34.**

OMLADINA STANE LETNO 4 K, ZA UČITELJE 3 K, ZA DIJAKE 2 K; POSAMEZNE
STEVILKE 40 VIN. □ UREDNIŠTVO IN UPRAVNIŠTVO JE V LJUBLJANI, BREG
ŠT. 12. □ DOPISI NAJ SE POŠILJAJO NAJKASNEJE DO 10. VSAKEGA MESECA.
□ NEFRANKOVANA PISMA SE NE SPREJEMAJO. □ ODPRTE REKLAMACIJE
S PRISTAVKOM „REKLAMACIJA“ POŠTNINE PROSTE. □ OBLASTEM ODGO-
VOREN JE MIHAEL ROZANEC. □ TISK J. BLASNIKA NASLED. V LJUBLJANI.
PONATIS DOVOLJEN LE Z NAVEDBO VIRA

K POLOŽAJU.

Navdušenih poročil iz ljubljanskega in tržaškega shoda nismo naročali. Dasi mladina, smo pretrezni za slamno navdušenost. To so blagovolili storiti v polni meri dnevni listi; gotov dnevnik ob sinji Adriji smo v Trstu tako navdušili, da je v resnici zelo lepo pisal o nas; čez mesec dni je pa udrihnul po nas v ravno nasprotnem smislu. Za nedoločne količine kot x , y , more biti odgovoren le urednik. In morebiti bi na vse zadnje poročila ne bila zanimiva. Kajti danes, ko mečejo na Slovenskem v preiskave ljudi na podlagi neresničnih ovadb, ko glave našega razumništva zakrnjeno in neusmiljeno branijo svojo čast potom ječe, ko človek ne ve, ali je padel v nemilost radi svojega dela ali svoje misli, ko se Nevesekdo-i grudijo na kolena in so blaženi v objetu opojnega duha posvečenega kadila in ko gre glas, da stojimo na piškavih tleh, v tem času nas ne bo zanimalo preiskovanje, na podlagi katerega pravnega stališča bi mogli na ljubljanskem sestanku vzeti abiturientom pravico do glasovanja.

Veliki so boji mladega življenja in velike so njega nevarnosti, predno se utrdijo sočne žile v zemlji, predno prodre mlada rast skozi težko odejo in se izroči v objetje plodonosnega solnca. Kajti zahrbtni in požrešni črvi rinejo pod zemljo, skrivajo se pred svetlobo in roparsko napadajo in uničujejo. Pa tudi stara rast preprega zemljo s svojimi odrevenelimi koreninami in brani mladi rasti na plan. V resnici, starost je otročja; hoče, kar leži že davno za njo, stega roke po tem, kar je zanjo nedosegljivo, ker je slaba in končna. In ako živi v srcu to spoznanje, se lahko zgodi, da postane hudobna. — Vendar je pa starost v prirodi upravičena in lepa. Ker žito nagiba svoje napeto klasje k zemlji, v hrepenenju, da ji vzgoji lepša in rodovitnejša polja. Zakaj bi človek ne mogel ohraniti spoštovanja svojemu delu? Kajti blagor mu, ki je spoznal, da je sila mladosti nad silo starosti in da ni lepše harmonije v življenju, kakor zveza življenja s smrtjo. Škoda da pri nas manjka tega spoznanja! Ker potem bi ne čutila romantika potrebe, prebirati zarjavelo orožje in odrevenelo korakati proti nepremagljivi moderni.

Veliko bi morali napisati, predno bi bilo natanko popisano vse, kar se je zgodilo v zadnjem času in kar nam je po mnenju marsikoga izkopalno jamo. Možno je, da se tu in tam zgodi kaj, kar nam ni ravno v prid, vendar vse to nas ne more spraviti iz ravnotežja. Zavedamo se namreč in zavedati

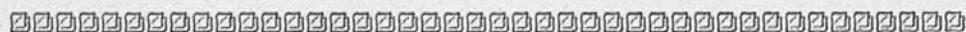
im dich die Lärterung sticht,
 Bist du das zum Troste
 sagen:
 schlechte Früchte
 sind es nicht,
 in die Wespenn
 magen
 (Gesung.)

se mora vsak radikalec, da ni najslabši sad tisti, ki ga obletavajo ose. In tudi tako malenkostni nismo, da bi se vrgli na paragrafe, kadar bi ne bili stvari kos. Jemljemo kopito po meri in ne mero po kopitu. Nimamo navade zvečiti besed o absolutnosti in tudi na narodno-radikalnost pristajamo le toliko časa, dokler bo njena vsebina sprejemljiva za kulturne zahteve današnjega modernega, živega toka in posebej za težnje slovenskega naroda. Nismo enodnevnice ali otročja in starinska vzhičenost; prva pominljiva kakor slama v ognju, druga trdoglava kakor otrok. Smo pa nasprotno organizovana kulturna skupina mladih ljudi, hoteča dati narodu razumništvo, ki bo sposobno biti njegov predstavitelj kulturnemu svetu nasproti na eni strani, na drugi pa vzdigniti svoj narod iz objema fanatične in dobičkarske rimske cerkve, vzbuditi mu narodni čut in ga uvrstiti med sodobna kulturna plemena. In ako se zavedamo, da smo otroci impozantnega dvajsetega stoletja — kdo je upravičen pobijati naša stremljenja? Po našem mnenju le oni, ki pada brezdelje v kosih od njega in oni, ki je napihnen od kritične modrosti, a ni še mignil z mazincem, niti pomislil z lastnimi možgani, kako vstvariti zboljšanje. S tem merilom moremo več ali manj premeriti vsakega nam nasprotnega razumnika!

Samo od sebe izvira, da zahteva vsaka zmaga boja in žrtev. Mi imamo oboje in to nas more le podžigati; ker dnevni uspehi in neuspehi ne morejo biti za nas edino merodajni. Generacija se ne spremeni v par letih; zato je treba desetletij, da stoletij. In šele takrat je mogoče sprevideti, kaj je bilo umestno in kaj ne. In če je bilo delo slabo in smo ostali ljudje spoznanja, nas ne bo prav nič zadrževalo, priklopiti se mlajšim, boljšim in iti z njimi.

Kot kulturna skupina tudi ne smemo nikdar pozabiti na svoje nadstrankarsko stališče. In odkrito pripoznamo in odločno povdarjamo, da nočemo biti nikako gotovo, celotno upanje tej ali oni politični stranki. Kakor hitro bi to storili, smo si odvzeli vsako pravico do svobodne besede in postali brezpomemben činitelj za slovenski narod. Iz istega vzroka tudi ne moremo v društvih delati na to, da bi si v doglednem času ustanovili lastno politično boljše narodno radikalno politično organizacijo. S tem bi bili enako vezani in v društva bi se naselila brezplodna navdušenost oziroma pobitost nad dnevnimi dogodljaji. Stoječi na stališču neomejenega pregleda, prepuščamo umiritev sodobnega političnega kipenja razvoju časa in si pridržujemo prosto premotrivanje položaja. Veseli pa bomo vsakega dobrega in razumnega človeka, ki bo izšel iz naših vrst in delal za napredno kulturno stvar v katerikoli stranki.

Upamo, da nam pameten človek, ki zasleduje naše gibanje ne more očitati nikakega upadka. Ker vsako leto ne moremo sprejemati in popravljati svojih resolucij in svojega programa; za enkrat nam zadostujejo v največji meri. Oni pa, ki so zasledili vse mogoče nazadovanje v naši struji, naj zaslede še to, da je lep stavek mogoče postaviti v enem dnevu, da se pa za uresničitev rabijo leta in še leta.



V. M. Z.:

EPILOG.

(Par besed k zadnjemu zaupnemu sestanku narodno-radikalnega dijaštva v Ljubljani.)

Lansko jesen so nam naznanili zvezdogledi, da namerava našo zemljo obiskati redek gost — Haleyjev komet — in praznovernih žensk se je polastila velika groza; jele so opravljati pobožne devetdnevnic in se pripravljati na konec sveta. Učeni gospodje na univerzah in zvezdarnah pa so vzeli v roke obširne daljnogleda in so z njimi v rokah pričakovali usodnega trenutka. Kritična maja noč se je približala in minila, in komaj je kdo mogel opaziti, da se je zgodilo kaj izrednega, in ženske so odložile svoje rožne vence in učeni gospodje svoje zvezdarske instrumente.

Zdi se mi — če imam prav, seveda ne vem — da imajo dogodki pred prihodom Haleyjevega kometa mnogo podobnosti s tistim šepetljanjem in pripravljanjem pred letošnjim narodno-radikalnim zaupnim sestankom.

Ze nekaj časa sem smo opažali, da se v narodno-radikalnem dijaštvu pripravlja „nekaj posebnega“. Vsak čas je hušknila mimo nas beseda, kakor nejasna, brezoblična, meglena senca. In nazadnje se je vse tisto megleno šepetljanje zgostilo v jasen, grmeč glas: „revizija programa“. In pesimisti so vzdihovali: kaj bo, kaj bo! Drugi pa so brez velikih skrbi in brez bojazni pričakovali „velikega momenta“. Prav so imeli — kakor se je pokazalo — ti zadnji.

Torej „revizija programa“. Pod to mnogo obetajočo devizo je bil sklican zaupni narodno-radikalni sestanek v Ljubljani. Zakaj in kako? — smo povpraševali z začudenjem predvsem tisti, ki smo stali ob zibelki narodno-radikalne struje. Ali smo zidali res tako slabo, da bi bilo treba s trudom zgrajeno stavbo popravljati ali celo podreti že po par letih? Ali smo jo res postavili na tako nesolidne temelje? Ali smo si res zanjo oskrbeli tako slab material? Zaman smo povpraševali in čakali odgovora. Dobili ga nismo ne pred sestankom in ne na sestanku. Tisti, ki so klicali patetično po „reviziji“, so nam ga ostali dolžni. Vse tiste besede, ki so jih izpregovorili naši „revizionisti“ so ostale prazen glas — semtertja sicer res precej bobneč glas — ampak glas brez podlage in brez notranje vrednosti.

Okoli treh točk se je sukala vsa zahteva po „reviziji“.

Sukala se je predvsem okoli gesla t. zv. „absolutne narodnosti“. Čisto brez potrebe. To je bilo prav donkihotsko bojevanje z mlini na veter. Kajti tega čudnega gesla se narodno-radikalna struja ni nikdar oprijela in držala, nikdar ni stala na tem stališču, nikdar ga ni zagovarjala. Res je pa seveda to, da so nekaterniki izven naših vrst, oklepajoč se naše programske točke, da se morajo narodni dolžnosti klanjati vse druge, prav hinavsko jeli dajati nam lekcije o narodnosti in narodnostnem vprašanju. Škodoželjno so vrgli med nas puhlo Eridino jabolko. Za nas je bilo in ostane narodnostno vprašanje eminentno kulturno vprašanje, za nas je to vprašanje vprašanje narodne kulture. In to vprašanje je in ostane prva in poglobitna točka

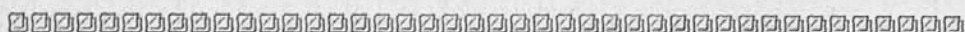
našega programa. „Narodnost je kulturni problem“ (T. G. M. v Wahr-mundovi aferi).

Če hoče kdo to naše naziranje krstiti z „absolutno narodnostjo“ — svobodno mu. Nam se pa zdi, naj se za besede pulijo jezični sholasti, mi bomo raje delali za višjo narodno kulturo in bomo predvsem temu delu prejkoslej posvetili vse svoje moči.

In potem so se spravili na „revizijo“ našega verskega stališča. Škoda za besede. Dokler ne bodo „revizionisti“ revidirali svojih pojmov o veri, verstvu in konfesiji, bodo vse temeljitejša debate o verskem stališču narodnega radikalizma brezplodne. Nič ne tajim, da je naša programska točka: „Vera je privatna stvar“ dala že dosti povoda debatam intra et extra muros. Preveč je lapidarna, in marsikdo ne zna misliti in marsikdo neče misliti. Kdor pa ni hinavec sam sebi in drugim nasproti in kdor ni len v mišljenju je že davno vedel, kako in kaj je z našim verskim stališčem in kakšen smisel ima naša verska točka: delajmo na to, da postane „vera“ privatna stvar vsakega posameznika, ker danes še ni. Vprašajte tiste, ki so že stopili v javno življenje, kako jih pri vsakem koraku tišči versko nasilstvo privilegiirane verske kaste in kako težko to občutijo. Verski individualizem zahtevamo in svobodo verskega naziranja. Ravno zato se borimo proti tistim, ki stoje na stališču edino zveličavnega in absolutnega ter zato tudi absolutističnega verstva. — Povejte vendar, kje in kako naj revidiramo to svoje stališče, prijatelji „revizionisti“! Doslej tega niste povedali.

In še eno točko so prijeli v roke in jo postavili pod svojo „revizionistično“ lupo: izvenstrankarsko stališče dijaške narodno-radikalne struje. Odkrito rečeno, kar presedale so nam vse tiste po nepotrebnem izgovorjene besede. Od začetka do danes se je naglašalo vedno iznova, da je narodni radikalizem dijaška kulturna, in samo kulturna struja. Boj za izvenpolitičnost je bil in je punctum saliens razdora med starimi liberalnimi dijaki in narodno-radikalnim dijaštvom. Ves dosedanji razvoj narodnega radikalizma kaže, da je princip izvenpolitičnosti za dijaško strujo v resnici najbolj primeren. Ali naj gremo zdaj nazaj skoro za celo desetletje in se postavimo na tisto stališče, ki ga je zavzemala „Slovenija“ pred svojo reformacijo? S svojim izvenpolitičnim stališčem narodno-radikalna struja stoji in pade. „Poderite ta tempel!“ ste zaklicali „revizionisti“, nikogar pa nisem slišal, ki bi bil dostavil: „in v treh dneh ga zopet sezidam!“

Narodno-radikalno dijaštvo je vse „revizionistične“ zahteve odločno odklonilo. Zdravo znamenje je to in pomenja velik plus v bilanci zaupnega sestanka. In zato sestanek vendarle ni bil čisto brez pomena: nam, ki smo že izstopili iz dijaških vrst, je pokazal, da naše dijaško delo ni bilo zaman, pokazal nam je, da stoji za nami mogočna armada, ki se je trdno oklenila tistih nazorov, ki smo se jih oklenili in jih priznavamo mi. „Revizionistom“ pa je pokazal, da za njih meglene „revizionistične“ fantazije v narodno-radikalni struji ni mesta. Tako naj ostane tudi za naprej!



Dr. I. L.:

ODMEVI.

Govoril jim je v primerah in je rekel:

Program se mi zdi, kakor skala postavljena v morje. Dan na dan se zaganjajo ob njo morski valovi. Od vseh strani prihajajo in se dvigajo proti nji. Ona pa stoji trdno in je čim dalje čistejša, obpleskana od morskih valov. Zgodi pa se tudi, da jo valovi izpodkopljejo in jo pogreznejo v globočinah morja. Ako bo vaš program v sredini čist in kremenit, svetil se bo bolj in bolj v svoji kreposti in sile valov ga ne bodo razbile, ampak očistile; ako pa bo slab in peščen, izpodkopali ga bodo valovi in ga potopili v globočinah morja.

In je govoril dalje in je rekel:

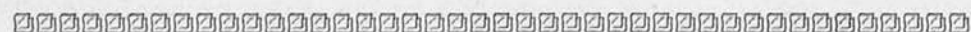
Morski valovi se vzpenjajo ob skali, kakor da bi hoteli postati skali enaki. Toda oni so minljivi, skala pa je stalna; zato je prav, da skala stoji in da se valovi razbijajo ob nji. Ko pa bodo valovi postali skali enaki stali bodo z njo in poleg nje in velika bo njih sila. Zato je prav, da skala stoji in da se valovi vzpenjajo ob nji, ker bi jo sicer porastel mah in bi propala v svoji zapuščenosti. Tako pa je ona, ki dviga življenje ob sebi in daje svetel zgled nepremagljivosti. Ako pa bi postala skala enaka valovom, izginila bi z njimi vred in prazna bi bila površina morja, kajti skala je ena, valov pa je mnogo.

In dalje je govoril in je rekel:

Ali ni program enak morskemu svetilniku, ki stoji na skali, da sveti daleč v morje njegova luč in namerijo ladje proti njemu svoj tek. Stalno gori in sveti njegova luč v noč. V svoji priprostosti stoji brez okraskov in priveskov, kajti njegova priprostost je njegova sila, ker je svetloba njegov namen. In so prišli nekoč mornarji nezadovoljni in so rekli: kaj hočemo s svetilnikom brez okraskov in priveskov? Treba je, da ga popravimo. In so šli in so mu izdolbili lepe zareze krog in krog. Zgodilo pa se je, da je nastal vihar in valovi so se oprli ob svetilnik, ob zareze, da je izginil v globokih vodah. In brez luči so se izgubljali mornarji po valovih. Takrat so si govorili: Zakaj nismo pustili svetilnika v njegovi priprostosti, da bi nam svetil na pot. Zakaj nismo s krepkimi kameni obdali njegove stene in bi varno veslali v njegovem zavetju. Tako glejte, da vam krepko sveti vaša luč, da se ne izgubite kakor nezadovoljni mornarji na širokih vodah.

In jim je povedal pravljico o koklji in piščetih.

Društvo je podobno koklji, ki skrbno goji in varuje svoja piščeta. Ko pa pride njih čas, zapuste piščeta kokljo in se razgube po vrtovih in poljih, kakor si sama izvolijo pot. Skrbna gospodinja pa nasadi znova jajec in koklja izvali nova piščeta in jih goji in varuje, kakor prva. In ko pride zopet njih čas, se razgube po vrtovih in poljih. Tako se množi skrbni gospodinja kurjat in ona ima nad njimi svoje dopadajenje. Ako pa bi se



I. ZAUPNI SESTANEK NARODNO-RADIKAL- NEGA DIJAŠTVA V LJUBLJANI V DNEH 6., 7. IN 8. SEPTEMBRA 1910.

Dvoje mnenj je o I. narodno-radikalnem zaupnem sestanku. Prvo je zadovoljno z uspehom, drugo nezadovoljno. Ker se nam zdi brez-pomembno spuščati se v upravičenost hvalospevov oziroma jeremijad, podajamo le kratek informativen pregled. Konstatovati pa moramo, da je bila udeležba mala. Zakaj bi ne konstatovali? Saj dobro vemo, da je težko dobiti veliko ljudij, ki se zavedajo potrebe po disciplini in da je veliko večje število onih, ki se na vse zgodaj udajajo mehkostim lenobe v mislih in željah. Ti poslednji so seveda nezmožni slediti našemu delu, zato nas njih odsotnost ni žalostila.

Predsedstvo sestanka: abs. iur. Fr. Šemrov, predsednik; cand. med. M. Černič, cand. techn. Fischer, podpredsednika; cand. iur. Fr. Sajovic, stud. iur. M. Zupančič, zapisnikarja.

6. septembra je bilo na dnevnem redu: a) versko in b) narodnostno vprašanje.

O verskem vprašanju sta govorila R. Krivic in Fil. Uratnik. Referat prvega prinesemo v izvlečku, kjer bo natanko povedano, da smo se zopet izrekli za brezversko in protiversko stališče. Drugi je predvsem pobijal individualizem in svobodno misel v vzgoji.

O narodnostnem vprašanju je govoril Fr. Šlibar ter za njim St. Virant. Prvi je izšel iz nazora: narodnost je kulturni problem, ter je tako podal vsebino problema in vse komponente, ki tvorijo danes narodnost. Drugi je obravnaval pojem naroda ter narodnost z državotvornega stališča in se dotaknil tudi perečega vprašanja — je li še kaka skupina nad narodom, oziroma načelo nad narodnostjo?

Drugi dan, 7. septembra dopoldne je imel J. Agneletto predavanje: Gospodarsko vprašanje. Podpiral je svoje izborni predavanje z zanimivimi statističnimi podatki o slovenski produkciji na gospodarskem polju. Referent je podal metodo, kako naj se gospodarska vprašanja pri nas obravnavajo. Iz tega slede nadalje važne posledice za gospodarsko politiko, ki je pri nas tudi tozadevno precej breznačelna.

Popoldne je imel M. Černič referat: Politično vprašanje. Obrazložil in analiziral je program vseh naših političnih strank. Podal je tudi taktiko strank in povdarjal, da se narodno-radikalna struja ne more strinjati z nobenim obstoječih programov. Kam torej, ko stopimo v življenje? Ali tako dalje, kot dosedaj? V liberalno stranko, ali k socialni demokraciji? Izvajal je, da mora ostati popolna enotnost med akademiki in starejšinami, ki naj ne vstopajo v politične stranke po današnjem načinu; za tem naj gre pa delo v akademičnih društvih, da v doglednem času od sedaj naprej v javno življenje stopajoči starejšine ustanove svojo lastno narodno-radikalno politično organi-

ter zlasti povdarjal tri kardinalne točke našega nazora. Naše versko, narodno in socialno stališča. Na podlagi brošure „Iz naroda za narod“, lista „Omladine“ in „Almanahov“ je dokazal jasnost naših nazorov. Smo s tem, da zahtevamo, vera — t. j. tisti individualni čut, s katerim določi vsak prednik svoje stališče neskončnega in nerazrešljivega — boji privatna stvar vsakega posameznika, eo ipso pristaši verskega individualizma in svobodne šole ter nasprotniki vsakega hierarhičnega verskega sistema. Naša narodnost ne temelji na navdušenju, ampak na spoznanju. Narodnost in svoboda ste nam eno, ker ene brez druge ni. Narod nam je najvišja realna socialna enota, v kateri skušamo svoje nazore uveljaviti. Ker smo pristaši evolucije, zahtevamo, da se pusti svoboden razvoj vsakemu posamezniku in vsakemu socialnem razredu. Zato smo nasprotniki tako liberalizma, ki noče dopustiti razvoja četrtemu stanju, kakor revolucijskega programa socialne demokracije.

Zanimiv je bil referat tovarišice Rusove: Slovenska žena. Preiskovala je dosedanje udejstvovanje slovenske žene v literaturi, umetnosti in javnosti sploh. Podala je pregled razvoja slovenskega ženskega gibanja. Zlasti je povdarjala potrebo slovenskih ženskih šol in potrebo demokratske slovenske ženske organizacije, ki bi izdajala tudi predvsem svoje glasilo. O referatu se je razvila živahna debata, zlasti se je mnogo debatiralo o ustanovitvi slovenskega feminističnega časopisa in končno se je tudi sklenilo, da bo upeljala za enkrat „Omladina“ stalno žensko rubriko.

Tov. Fr. Lapajne je predaval: O nalogah slovenskega tehnika. Naše dežele so kakor ustvarjene za industrijo, a ta se razvija le počasi in še to le v korist tujcem. Manjka nam tehničnega naraščaja, manjka nam slovenskih inženirjev. Le močna industrija nas bo rešila pogina. Zato je treba, da se slovenski dijaki bolj in smiselnejše kakor da sedaj, obračajo k tehničnim vedam in da skončujejo študije. Potreba je organizacije slovenskih inženirjev, ki bo našo zemljo preštudirala in treba je predvsem dobrih šol za naš tehnični naraščaj.

Zadnji je referiral tov. Šlajmer: O novih potih ljudske izobrazbe. Nismo še tako srečni, da bi prevzemala država oskrbovanje ljudskih knjižnic, kakor drugod. Potreba je zato trdne zveze vseh ljudsko-izobraževalnih društev, da bomo lahko uspešno delovali. Predvsem moramo delovati za ustanovitev ljudskega vseučilišča s sistematičnimi predavanji in kurzi po mestih. Dijaštvo in učiteljstvo delujta tukaj vzajemno in torišče delovanju naj bi bilo predvsem „Sokol“ in „Ciril in Metodove podružnice“. Upravo naših knjižnic naj prevzamejo že v kraju obstoječa društva ali pa naj se ustanove nova. Skrbi naj se predvsem tudi za revizijo in za dobre knjižničarje. V debati je zlasti tov. Zalar povdarjal, naj bi „Prosveta“ predvsem vzgajala dijaštvo za ljudsko izobraževalno delo s kurzi in predavanji.

* * *

Naslednji dan so se vršila sekcijska zborovanja, kjer se je razpravljalo o važnih organizacijskih zadevah. Mnogo teh sklepov se je že realizovalo in

obetajo najlepše uspehe. Popoldne smo priredili več izletov po tržaški okolici, zvečer se je pa vršil prijateljski sestanek v Barkovljah. Mnogo domačinov, zlasti slovenskih okoličanov je prihitelo na naš večer, tako da je bilo navzočih do 300 ljudij. Predsedoval je tov. Zalar, ki je pozdravil vse, zlasti zastopnike tržaških Slovencev in prečital pismo g. drž. in dež. poslanca dr. O. Rybača, ki je bil zadržan priti na večer. Za politično društvo „Edinost“ je govoril g. Cotič, povdarjajoč veliki pomen nadstrankarskega dijaštva, ki se razvija svobodno in se ne veže na noben politični program. V imenu tržaškega ženstva je pozdravila udeležence gospa Ponikvarjeva, odgovorila ji je pa tov. P. Hočevanjeva.

* * *

Na shodu so bile sprejete sledeče resolucije:

Narodno-radikalno dijaštvo, zbrano na shodu v Trstu:

Umeva narodnost pozitivno. Torišče socialne prakse je narod.

Je prepričano, da je za zmiselno življenje potrebna le pravica, temelječa na poznatih vede.

Razumeva socialno vprašanje pravno. Vzbuditi zavest in čut za socialno odgovornost med ljudstvom je njegovo glavno stremenje.

Dijakinje, zbrane na narodno-radikalnem abiturijentskem sestanku v Trstu uvidevajo, da pride pri reševanju slovenskega ženskega vprašanja v prvi vrsti v poštev kulturna in socialna stran našega feminističnega gibanja.

Kot prvo sredstvo v dosegu svojih stremenj pa smatrajo izpopolnitev naših ženskih izobraževališč in razširjenje izobrazbe v vse ženske sloje.

Sposobnost reševanja vseh nalog domačega in javnega svojega delokroga pa se more doseči le potom koncentriranih moči.

Vsled tega uvidevajo potrebo izdajati ženski list in reformirati oziroma ustanoviti splošno vseslovensko žensko društvo v smislu naprednih, narodnih in demokratičnih načel.

Shod poudarja pomen slovenske inženirske organizacije, ki naj ne bo le interesna, temveč tudi znanstvena in slovenski tehnik preiskuj naše pokrajine.

Shod vidi v oživitvi in sistematičnem delu tehničnih klubov prvo stopinjo k realizaciji inženirske organizacije in opozarja obenem tehnike, da vstopajo tudi v druga akademična društva.

Da ne stopi slovenski realec popolnoma neorientiran na visoko tehnično šolo, zahtevamo, naj se pri dijaških srednješolskih knjižnicah uvede poseben oddelek s poljubno in primerno tehnično literaturo.

„Prosveta“ se preosnuj po zgledu „Gorotana“ v akademično-učiteljsko društvo.

Pri vseh naših knjižnicah naj se osnujejo društva, oziroma se knjižnice dajo v oskrbo narodnim društvom na meji.

Dijaštvo naj se zavzema pri svojem javnem delovanju za jasnost; zlasti obsojamo vse koketiranje s kako „katoliško“ firmo v svrhu reklame.

Naj se naroči „Prosveti“, da poskrbi, da se vrše sistematična predavanja v okvirju že obstoječih društev „Sokol“, „C. M. podružnice“ in da se

❖ ❖ ❖

A horizontal row of 30 small square icons, each containing a unique geometric pattern or symbol.

Do danes sem zelo mnogo dal na gosp. dr. H. Tumo; od danes naprej pa ne smem nič več o njem kaj posebnega misliti, če hočem verovati besedam pisatelja. Dr. H. Tuma je zelo simpatično govoril o tržaškem shodu ter njegovih prirediteljih. In veliko si je obetal od narodno-radikalnega gibanja.

Tudi na celjskem shodu je bil še poln simpatij — celjski shod se je izrekel za svobodno šolo, (proti kateri — mimogrede povedano — govori slovenijanski „revizionist“, koreferent v verskem vprašanju!) Sicer pa čujmo, kaj govori g. dr. H. Tuma v ravno tej številki „Naših Zapiskov“ na str. 287. Pri oceni dr. Rostoharjeve knjige pravi: „Dr. M. Rostohar je zrastle iz gibanja narodno-radikalnega dijaštva izza prvih let, ko je to gibanje bilo res zdravo in mnogo obetajoče.“ (Podčrtal jaz.) Gosp. dr. H. Tuma, kako pridete do tega, da ste polni hvale za narodno-radikalno gibanje prvih let, ko je imelo to za podlago „radikalni nesmisel absolutne narodnosti“ ter „versko indiferentnost“?! Ali ste bili res tako kratkovidni, da tega niste zapazili?! In zakaj niste opozorili dijaštva takrat na shodu, da odpravi ta „radikalni nesmisel absolutne narodnosti“ ter nečedno „versko indiferentnost.“ „Pripravili ste se za novo zgradbo visokega stolpa, pripravili ste se vsestransko, pokazale so to razprave.“ Tako ste govorili na tržaškem shodu. („Iz naroda za narod“ str. 130.) Šele „revizionist“ tov. Černič je moral priti, ter nas opozoriti kakšen nesmisel je bil spočet na tržaškem shodu.

Tudi jaz namreč do danes nisem vedel, da se je tržaski shod izrekel za absolutno narodnost ter versko indiferentnost. O shodu je namreč izšlo poročilo „Iz naroda za narod“ in tam ni niti ene besedice, ki bi bila podobna izrazu absolutna narodnost ter verski indiferentizem. Glede verstva je bilo že takrat zavzeto stališče verskega individualizma, katero misel sedaj tov. Černič menda za novo propagira, ko govori na str. 308, druga kolona, da je treba, da se verska indiferentnost nadomesti z verskim individualizmom. M. Rostohar je v svojem predavanju na tržaškem shodu rekel: „Delovati na to, da napredujemo v smislu verskega individualizma, ki edini jamči za popolno svobodo v verskih vprašanjih, je naloga vsakega naprednega človeka,“ (str. 26). Torej: kdo je postavil na program verski individualizem: „revizionisti“ ali tržaški shod? Kdo je tedaj proklamiral versko indiferentnost? Tržaški shod ne nosi nobene krivde pri verski indiferentnosti, ki se je dostikrat pojavila v naših organizacijah, ampak poznejši člani organizacije, ki niso čutili v sebi potrebe iskati razrešitve verskega vprašanja. Vzrok leži v brezbriznosti. Če je bilo morda pred tržaškim shodom stališče narodnega radikalizma versko indiferentno — po tržaškem shodu ni bilo več. Tu je govorilo narodno-radikalno dijaštvo jasno. „Vera je zasebna stvar vsakega posameznika.“ Tako se je formuliralo stališče programatično. In kaj to pomenja, sem za pametnega človeka dovolj jasno razložil na zaupnem sestanku v Ljubljani. Dokazal sem, da naše stališče ni versko indiferentno, ampak brezversko in da stremlje naše delovanje na vse zadnje proti verstvu, delovanje, vstvarjajoče pogoje, vsled katerih postane verstvo nepotrebno. Seveda sem pa tudi razložil sledeč pridobitvam moderne sociologije: kaj je verstvo in kaj ni. Jaz, protirevizionist, sem govoril brezversko in protiversko, Vi „revizionisti“ ste pa govorili sila politično, češ za naš narod to ni, in t. K. ne pozna razmer; in ali ni tov. Černič trdil, da vera nima z volitvami nič

opraviti; trditev je bila seveda med mojo končno debato umaknjena. In ali ni eden najglavnejših in hvaljenih „revizionistov“ rekel, da stališče v verskem vprašanju ni za našo strujo bistveno? Odgovorite! Kdo je bolj versko indiferentnost de facto propagiral: vi „revizionisti“, ki hočete revidirati program ali jaz protirevizionist? Izjavite se o Uratnikovem referatu, ki je bil proti svobodni šoli ter verskemu individualizmu! In referat tov. Uratnika je bil uradno iz „Slovenije“, vsaj ravno tako uradno kot referat tov. Černiča! Tov. Černič sedaj govori, da smo sklenili protirevizionisti ostati na stališču verske indiferentnosti; kako naj označim to trditev?! Glede absolutne narodnosti bomo pa govorili, ko boste povedali, kaj pod tem mislite in razumete. Ko to zvemo, tudi povem, kako bi se lahko označil čisto logično tale stavek: „Preštudirati narod in njegov položaj ter mu dati življensko vsebino, »da bo zadoščal na vseh poljih sam sebi...« Za enkrat le konstatujem, da se tržaški shod ni izrekel za absolutno narodnost in da se ta izraz ne nahaja v naših programatičnih člankih; v vseh publikacijah pa samo enkrat brez ušesc: tov. Kramer je namreč govoril na celjskem shodu, da hočemo preroditi slovensko inteligenco v duhu absolutnega nacionalizma; kaj je stem mislil, naj sam pove, vem, da to kar je mislil, ni čisto nič v kvar struji in da to ni noben nesmisel. Izraz se je pa že pred tem nahajal v klerikalnem glasilu „Zora“, od koder je po mojem mnenju zašel tudi med nas. To mojo misel potrjuje tudi tovariš V. M. Z. Toliko o absolutni narodnosti ter verskem indiferentizmu. Omenim le še, da ni neodkritost pozdravljati „Svobodno misel“. Pozdravljamo jo — želimo pa tudi, da umeva slovenska „Svobodna Misel“ svojo nalogo globoko. O tem sem pisal že v članku: Kulturni boj!

2. Na str. 305 piše tov. Černič, da so ljubljanski starejšine zatajili temeljno točko našega programa: nadstrankarstvo. Da, nar. radikalno dijaštvo bodi nadstrankarsko in dokler so starejšine bili dijaki, so bili nadstrankarski; kdo jim more kaj očitati? Sploh sem mislil, da sem vsakemu človeku dokazal, da oni niso storili s tem korakom ničesar proti programu nar. radikalne struje. Citiral sem Omladino I., 11. št., toda nič ne pomaga. Svojo pot trdi, kar mu prav hodi. Citiram še Oml. I. 10 št.: „Reformno gibanje, ki mu služi tudi naš list, nima direktnega smotra vstvarjati morda nove politične stranke.“ In v 2. št. govori Žerjav, da bo ta nar. rad. mladina vstopala v obstoječe stranke, ter jih skušala reformirati. Sicer pa glej o tem moj članek: „Revizija?“ Omladina VII. št. 3, 4. Citiram samo za to, ker je gotovim ljudem prišlo zelo v navado govoriti, da so ljubljanski starejšine stopili v stranko radi „korit“. Neum^ost in zloba v tem očitku! Sploh pa: zakaj se vsi zaganjate v ljubljanske starejšine? Zakaj? Ljubljanski starejšine imajo svojo starejšinsko organizacijo — vaš zahtevani ideal; vendar samo v nje se zaletavate in jih delate odgovorne zato, da ni starejšinske organizacije v Celju, Gorici, Trstu. Ljubljanski starejšine niso vzrok, da je drugod ni; poskušali so a našli povsod zaprta vrata. Celjski starejšine so v Narodni Stranki in tržaški v Slogaški Stranki! Kako to, da ti niso padli v nemilost? In nevednost kažejo besede: „Kulturno

delo, ki se pri nas o njem toliko deklamira, so razumevali ljubljanski starejšine tako, da so vstopili v liberalno stranko ...“ (str. 306 druga kolona). Ne, ni nevednost, ker dobro veste, da so imeli starejšine med drugim nad 80 predavanj po deželi. Ali je to kulturno delo ali ne? In kje so tendence vpreči nas v liberalni jarem? To je samo trditev!!

„Mladini“ so tudi v Družbi sv. C. in M., a ta je ostala po mnenju tov. Černiča „stara, čisto klerikalna organizacija ...“ Dr. D. pa pravi na str. 320 istih „Naših Zapiskov“: „Prav nam je bilo, da se je začela takrat Družba sv. C. in M. otresati klerikalizma, (namreč po Boh. Bistrici) — toda ni se znala obdržati v ravnovesju in padla je v drugi ekstrem, v liberalizem.“ Kdo ima prav tov. Černič — ali g. dr. D.?!

3. Nadstrankarstvo. Poglejmo, kako bi bilo z nadstrankarstvom v nar. radikalni struji, kakoršno si želi tov. Černič, oz. današnja „Slovenija“ — „Slovenija“ po izstopu lepe množice članov —, ki zahteva: „... da razširi struja svoje območje na vse panoge javnega dejstvovanja (podčrtal jaz) ter tako združi vse narodne radikalce v enotno organizacijo z enotnim programom.“ (str. 307.) Torej: vse panoge javnega dejstvovanja! Sem notri spada pa tudi politika — tudi to je panoga javnega delovanja. Organizacija pa bodi enotna; v isti organizaciji naj bodo akademiki, kot starejšine, ki se bodo morali na vse zadnje, pa če tudi šele čez nekaj let, po zgornji zahtevi posvetiti politiki! Kaj sledi iz tega dvojega? Neizprosno sledi, da postane v doglednem času nar. rad. struja, če se drži zgornjega recepta politična, politična v vsakdajnem pomenu besede. Torej bi morala v doglednem času prenehati biti nadstrankarska. In kaj je ideal tov. Černiča: politična ali nadstrankarska struja? Proti starejšinam, je ideal nadstrankarska struja, kako pa sicer, tega nismo čitali nikjer! Mislim pa, da je pisatelj za nadstrankarsko strujo; toda če bi šlo po njegovem, postala bi struja politična; dijaštvo bi vsled tega ne moglo slediti zahtevi „brezobzirne kritike“, bilo bi vezano, kakor so baje danes vezani „mladini“. Baje! Današnji dogodki kažejo nasprotno.

Evo vam zopet nejasnosti. Naj jo tov. pisatelj razjasni! Pove naj, ali bodi dijaštvo v politični organizaciji — ali pa nadstrankarsko; zaenkrat prosoja iz vsega, da postani politično. Zaenkrat! (primerjaj tozadevno tudi str. 308. prva kolona).

Tov. Černič se boji, da bo škodovalo današnje strujino nadstrankarsko stališče interesu struje ter da more vsled tega organizacija oziroma struja razpasti ker: „Gotovo je, da odstopijo narodni radikalci po dokončanih visokošolskih študijah v razne stranke, ki se med seboj bore in pobijajo. Tudi starejšine se ne izognejo medsebojnemu boju, ki bo del boja stranke proti stranki. Ta boj bo hud, neredko zgolj oseben, ker pač poznamo drug drugega, vse dobre in slabe strani. Naravno, da bodo starejšine, vsaka skupina v svojem smislu vplivali tudi na dijaštvo, ki se bo cepilo zbirajoč se okoli posameznih političnih praporov.“ (str. 307). Torej narodni radikalci, ki so danes še dijaki in so danes prepričanja, da mora dijaštvo biti nadstrankarsko,

bodo, ko pridejo v stranke, skušali vplivati na dijaštvo, da postane njih politični privrženec — to sledi iz zgornjih besed. Sledi pa iz tega tudi nesoglasje med besedo in dejanjem — torej v najboljšem slučaju: slaboten značaj. In če narodni radikalci tako malo drže na geslo nadstrankarstva dijaštva, da ga opuste takoj, ko pridejo v stranke, potem raje ne revidirajmo — ampak napovejmo konkurz. In kdor misli tako delati — ta samo dokazuje, da nar. rad. programa ne jemlje čisto nič resno, ampak le pro forma. — In takšen človek — kako naj ga označim?

Izvajanja tov. Černiča so vsekakor bogata na protislovjih in netočnostih.

Le par formalnih opazk še k nekaterim trditvam tov. Černiča, ki so mi res „sapo zaprle“.

a) Tov. Černič govori o uzurpiranju „Omladine“¹ — naj se spomni na pismo, ki ga je pisal koncem junija na sklep odbora „Slovenije“ eksekutivi!!

b) Tov. Černič pravi: „absolutizem in nelojalnost od strani predsednika so nas prisilili, da zapustimo zborovanje.“ (str. 308). Odšli ste pa od zborovanja v strahu pred glasovanjem, ker je zmagalo mnenje in predlog, da imajo tudi abiturienti glasovalno pravico. Vi demokratični „revizionisti“, ste abiturientom odrekli pravico glasovanja! To da misliti! In abiturienti naj si to zapomnijo!

¹ Glej „Razno“.

Uredništvo.

~~~~~

Dr. I. L.:

## UČENCI IN UČITELJI.

V 1-2. številki smo pokazali v sestavku „Masaryk in narodnostna filozofija“, kako hiti slovanska mladina poslušat velikega sodobnega učenjaka Masaryka, hoteč se od njega učiti modrosti življenja, ter hoteč z njim razrešiti narodnostna vprašanja. Velike uganke, ki jih meče na plan tok časa, hoče imeti mladina razrešene. Išče svetovnega nazora, ki bi ji služil kot merilo pri problemih modernega življenja.

In po vseh dobah moremo zasledovati željna hrepenenja mladine, prodreti sfingi-življenju do nje tajnosti.

Le pogledimo, kako prihajajo grški mladeniči v šolo k Pitagori, da bi se pri njem naučili modrosti. Toda grški modrec je že takrat opravičeno zavrnil ukaželjnega mladeniča, ki je k njemu prišel po modrost z besedami: jaz nimam modrosti, mi smo le prijatelji modrosti. Tako so ti prijatelji modrosti s števili in številkami, s črtami in oblikami skušali razrešiti večna vprašanja vsemirja, ki jih je obdajalo. Toda vprašanje o postanku in bistvu sveta je ostalo nerešeno, dasi je našlo v raznih mislecih toliko razrešitev, da so mogli sofisti ponuditi ukaželjni mladini poljuben odgovor, iz česar je sledilo, da je človek merilo vseh reči. Tako je prišlo vprašanje o človeku in o absolutni vrednosti naših nazorov. Ta boj je začel Sokrates. In zopet hitela mladina na atenski trg ter se hotela učiti modrosti. Sokrates pa



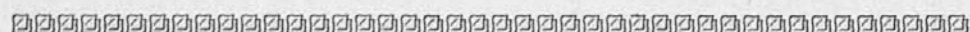
jo je samo učil misliti in iskati resnice, v priprostem govoru je skušal najti z njimi vred, kaj je lepo, dobro, krasno itd. Po njegovi smrti je polnila mladina vrtove Platonove akademije, kjer je skušal Platon za vselej stalno razrešiti vsa vprašanja, ki jih je bil zasnoval veliki mojster. Za razrešitev vseh vprašanj je bilo treba obsežnega znanja in pregleda ved, in na tej podlagi je skušal Aristotel odgovor modrosti ukaželjni mladini, ki se je zatekala k velikemu učitelju in učenjaku. Takozvana aleksandrijska doba je prevzela Aristotelovo metodo (*ἐν κύκλῳ παιδύειν*) in je s svojimi enciklopedijami hotela dati mladini ono modrost, ali boljše učenost, ki jo je smatrala za potrebno. Tako so vzrastle one velike šole v Aleksandriji, v Atenah, v Antijohiji in drugih velikih mestih starega vzhodnega sveta. Učenost pa je dajala premalo modrosti za življenje, zato sta hotela Zenon v Stoi in Epikur v svoji šoli podati modrost življenja, ki se je ohranila potem kot stoicizem in epikurejstvo kot nekak življenski nazor do konca starega veka. Ker pa je burna politična doba zahtevala še več nego le učenjake in modrece, namreč politike in govornike, treba je bilo učiteljev govorništva in zopet vidimo, kako hite Caesar, Cicero in drugi v Atene, učiti se govorništva v šolo slavnih retorjev.

Ko so zavladali cesarji, je bilo govorništvo brez pomena, absolutizem je uničil javno življenje, in to je bil najlepši čas, da se je začel verski boj. In zopet hite ukaželjni mladeniči po odgovore k velikim učenjakom na učene šole, kjer skušajo dognati versko resnico iz debelih folijantov. Ko je zmagalo krščanstvo, ni šla mladina nikamor več iskat modrosti in resnice. Imela jo je v svetem pismu in evangeliju, oziroma v cerkvi. Toda kljub vsej vernosti, so se dala vendar razna mesta v bibliji, o cerkvi in o svetu različno razlagati, ne da bi pri tem kdo dvomil o resnici v bibliji, o cerkvi, o svetu. Po strogih logičnih pravilih se je skušalo dokazati, ali so universaliala ante res ali post res, boj med realisti in nominalisti je polnil srednjeveške univerze, kjer se je zopet zbirala mladina, da bi dognala resnico. Bil je to boj misli in dogme, boj vere in razuma, boj za to, kako naj se dokaže, kar se ima tako ali tako verovati, kako dokazati resnico, ki jo imamo. V tem boju se je urilo mišljenje, ki je vedlo k dvomu, k dvomu nad resnico. To je bil konec sholastike. Mladina sama je nastopila proti neplodnemu boju, hotela je nauka življenja, življenske modrosti. Te pa ni mogla najti v ozkem okvirju cerkvenega nauka, ampak našla jo je v „starih“, zato, ker je življenje samo prineslo z razvojem novih vprašanj. Mladina ne hiti več v Pariz na Sorbono poslušati učene disputarje Damsa Scota, niti ne sprejema Summo Theologiae velikega Akvinčana kot edino življensko modrost. Mladina dere v Italijo študirat stare klasike in njih učitelje ali boljše namestnike. Tam se napaja v živi poeziji in se čudi stari umetnosti. Sama hoče postati starim enaka, hoče govoriti Ciceronovo latinščino in čitati Grke v originalu. Hoče skladati dela, starim enaka ter živeti kakor „srečni“ stari. Sam papež je na čelu tega življenja kot zgled, da je vsa modrost in popolnost, vsa resnica in življenje pri starih. To je renesansa.

A na severu se vname verski boj. In že hiti mladina na severne univerze, v Würtemberg, v Tübingen, v Jeni, tam se bije boj proti „paganom“, boj za biblijo in evangelij, boj za novo vero. V obeh smereh vidimo že tudi slovensko mladino, v Italiji in v Nemčiji in vidimo jo, da hoče gibanje, ki polni svet, prinesiti tudi domov. Z oživitvijo starih pa so bila izkopana iz razvalin vsa vprašanja, ki so jih stari razreševali in jih niso razrešili. Porenesančno gibanje izhaja iz starih. Ako je bila prej avtoriteta biblija, je zdaj antikni pisatelj, ki pa je na severu in potem na jugu, kmalu postavljen zopet pod avtoriteto biblije. Kam je hotela sedaj katoliška ali protestantska mladina? Kje najde modrost, resnico? Univerzo so polnili bolj teologi, nego filozofi, cerkveni nauk je bil glavna stvar vsega učenja. Zato se je mladina malo brigala za šolo. Hotela je življenja: šla je v boje za kratek čas, igrala je kavalirja in „Weib, Wein, Gesang“ je bila vsa njena modrost. Največji učenjaki te dobe so živeli izven univerz: Bacon, Locke, Descartes, Spinoza, Leibniz, Komensky. Na eni strani so držali nadaljni razvoj jezuiti, na drugi protestantski teologi. Toda veda, ki se je razvijala od renesanse sem, ni bila mrtva, ampak bila je živa sila, ki je morala prej ali slej zmagati nad dogmatično pseudovedo. Mladina se je izogibala univerz, a je iskala dela mislecev, filozofov, pisateljev. Mladina hoče naprej, instinktivno išče resnice izven danih krogov, hoče vedno novega življenja. Začne se boj, ki je izražen v Faustu. Kakor hitro se je začelo na univerzah novo življenje, že jih polni mladina, Wolff, Heine in drugi zbirajo okoli sebe mlade moči. Mnogim to ne zadostuje, postanejo naravnost učenci francoskih enciklopedistov. Proti dogmam so vstale dogme, mladina jih je sprejela, mnogi brez razsodnosti, ker še ni bila napisana „kritika o sodnosti“. Nešteto problemov je prinesel čas: problem o duši in telesu, o svetu in bogu, o razumu in čustvu, o družbi in državi, o dobrem in lepem, o veri in vzgoji. Mladina je sprejemala sedaj to, sedaj ono, večinoma tako, kot modo časa. Tu je prišel Kant s kritiko: koliko in kako moremo vedeti, kaj moramo delati, kaj smemo upati. Mladina je čutila, da je prišel njen čas. Kant je razreševal časovno vprašanje. Kakor Meka je bil Königsberg. Vse je hitelo pred noge velikega filozofa. Po več tednov je potoval navdušen mladenič, da je mogel slišati nove nauke iz ust filozofa samega. Bil je to korak naprej v razvoju, kritizem je odgovarjal času, ki je bil poln dogmatizma. In zdaj pogledimo nadaljni razvoj. Fichte piše „Über den Beruf des Gelehrten“ in govori „Reden an die deutsche Nation“. Začne se takorekoč boj za filozofe, ki morajo odgovarjati časovnim vprašanjem. Latinska filozofija se predava nemško in stopi celo med ljudstvo. Kakega pomena je to bilo za prerojenje Nemcev, za njih boj, za njih razvoj! Že l. 1817. se dvigne s tako vzgojeno mladino ideal vsenemštva (na Wartburgu ob 300 letnici reformacije.) Poslej je hotela mladina poslušati Hegla, ki je bil filozof svete alijanse; ker je imela njegova filozofija dovolj dogmatičen in aristokratski izraz, je šla mladina, ki je hotela svobode, rajše za preroka socializma ali pa za nejasnimi cilji skrivnih organizacij. Vabile pa so tudi obnovljene in oživljene vede, posebno

jezikoslovje, ker se je v tem kazala narodna smer učenosti. Bila je navada, da se je s ponosom reklo: poslušal je na univerzi Brugmanna ali pri nas: velikega Miklošiča. Romantično mladino je vabila romantika, pesen, poezija, umetnost — hegeljanstvo je ni moglo. Vabila je politika, slovstvo, delo, slovanstvo, germanstvo. Toda kako in kam? Filozofija je bila za sodobna vprašanja mrtva, zato se mladina ni zanimala za njo, zadovoljila se je s Straussom, Büchnerjem, pozneje ji je ugajal Renan in Häckel, zraven pa se je vdajala politiki, kakor je zahteval čas, pela je domoljubne pesmi in budila narod. Narodnost nad vse. To narodnost je bilo treba rešiti v političnem boju, v prosveti, v literaturi. Mladina se posveča vsemu: politikuje, piše, pleše in poje za narod. Profesor, ki se ukvarja na katedri s težkimi problemi, nima več mladine za seboj. Zastarel ji je arheolog, etimolog in filolog. Mladina hoče naprej s tako hitrico, da se niti okreniti ne utegne. Nov velik problem leži pred njo: vsebina narodnosti, smisel naroda.

Videli smo, kako je hitela mladina vseh časov k velikim mislecem, učiti se modrosti iskat odgovor na vprašanja, iskat resnico. Ta vprašanja pa so bila različna, kakor smo videli: enkrat je bilo o bistvu in sestavi sveta, drugič o človeku in njegovih mislih, potem o pomenu in smislu življenja, potem o bogu in svetu, o pravi veri, potem o dokazovanju verskih resnic, potem o pravem življenju, o resnici o „starih“ in resnici v bibliji nato so se zopet ponovila prva vprašanja, dokler ni prišlo vprašanje o naših zmožnostih spoznanja, potem o idealu pravega človeka, patriota, učenjaka, o razvoju človeštva itd. Videli smo, kako je pogosto veda in šola zaostala in reševala stara neaktualna vprašanja ter se bavila z njimi, ko je čas seboj prinesel že zdavnaj nove probleme. Videli smo, da je šla mladina vedno za novim. Gotovo je, da so ostala vsa gornja vprašanja stalen predmet filozofije, a treba je bilo rešiti tudi nova. V tem leži pomen velikih duhov.



## OB 25 LETNICI NAŠE ŠOLSKE DRUŽBE.

**Z**e četrto stoletja je tega, kar smo proti „Schulvereinu“ postavili svojo protiutež. Marsikaj se je tekom teh let izpremenilo, izven družbe in v njej sami. Boj se je poostрил, dobil je markantne poteze boja za življenje in smrt, stopil je v odločilno fazo. Temu primerno se je izpremenil tudi sistem družbinega delovanja.

Letošnja skupščina je imela zaradi obletnice slavnostni značaj. Prav. Treba tudi malo leska, pri nas se brez njega ne opravi mnogo. Kljub temu se nam zdi, da smo čase rodoljubnih pozdravov, govorov in napitnic že preživeli. Imamo tudi premalo vzroka in preveč dela, da bi nam bile manifestacije podobnega kova kot je skupščina, glavno ali celo vse.

Iztrebili smo manijo slovesnih maš in udanostnic, ki so tvorile pred leti jedro cele skupščine, odstranimo še to, kar ni neizogibno potrebno. Polaganje računov in poročilo tajnika, v kolikor spada v javnost, mora ostati. V tem oziru ne smemo izpremeniti niti betvice. Toda zdi se mi, da lahko služi skupščina še v druge namene nego samo v to, da se površno posluša tajnikovo izvestje, da se odobre računi, da se da absolutorij odstopajočim in odborniško mesto novim članom vodstva! To naj ostane za tiste, ki vidijo v takih manipulacijah svoj *raison d'être*. Kakor rečeno, lesk naj ostane, treba mu vzeti le značaj prvenstva.

Resnejše, treznejše ljudi, ki jim je za sistem v obrambi in načrt v delu, pa bi na skupščino gotovo veliko bolj vleklo, ako bi se z njo spojila nekaka narodno-obrambna konferenca, nekak narodni parlament. Marsikdo ima marsikaj na srcu, toda ne more in ne sme tega ali vsega povedati, ker je skupščina javna, dostopna vsakemu, tudi skritemu sovragu. Kak vik in krik so vzdignili nemški listi, ko je pred 2 leti na skupščini v Ptuj dr. Rosina opozoril družbino vodstvo, da v mariborskem okraju „za hrbtom naroda“ — gori! Ali je to potrebno, da opozarjamo sovražnika na nakane, ki je snujemo proti njemu? Drugega fora pa ni!

Res, vsaka kronovina ima po jednega ali dva zastopnika v družbinem odboru; pa — ali ti vse vedo? Zastopana pravzaprav ni kronovina, ampak le ožji okoliš, kjer je dotični doma. In mnogokrat ti „zastopniki“ iz utemeljenih ali neutemeljenih vzrokov niti na vodstvene seje ne prihajajo. To je škodljivo.

Treba vstvariti vsenarodni načrt, v obrambo treba spraviti sistem, premišljenost — vodstvo pa je mnogokrat brez vsakih ali vsaj brez zanesljivih informacij. To vse bi se doseglo, ako bi na preddan skupščine — najboljše je, ako je tudi ta praznik — vodstvo sklicalo tajni sestanek zaupnih mož iz vseh krajev na posvetovanje o aktualnih narodnih zadevah. Vršili bi se referati, kovali načrti, nalagale naloge temu ali onemu posamezniku, tej ali oni organizaciji. To bi bil naš vsenarodni parlament. In v javnost nobenega poročila!

Skrajni čas, da se odvadimo tiste ženske klepetavosti, ki diči našo žurnalistiko v izrazito narodno-obrambni zadevah! Ako poroča „Slov. Narod“ zmagoslavno o slovenski kolonizaciji v neki koroški dolini, „Edinost“ o slovenskem nakupu zemljiških kompleksov v Trstu, in to vse predčasno, je to — milo rečeno — nediplomatično. S tako žlabudravostjo smo si že na sto in sto uspehov uničili v postanku. Naše delo naj se organizira, organizacije pa naj o svojih uspehih in načrtih molče — s tem seveda še ni rečeno, da naj spé!

Izmed vseh govornikov na letošnji skupščini je edini dr. Rybář udaril na programatično struno. Takih govorov ob takih prilikah dosedaj nismo bili navajeni. Prvič so jako redkokedaj prikaže kak poslanec na družbini skupščini, med tem ko je to pri drugih narodih, osobito pri Čehih, Poljaki in Nemcih baš narobe; drugič navzoči poslanci ali „molčé trobentajo“, ali pa družbo in publikum odpravijo s par konvencionalnimi frazami! I to mora prenehati; poslanec gotovo nima imunitete zató, da bi se na skupščini vsenarodne organizacije, ki je krvnim in nekrvnim sovragom kakor tudi vladi predmet zločestnih naklepov, odlikoval z molčečnostjo.

Poslanec dr. Rybář je povedal na naslov vlade par krepkih o našem manjšinskem in utrakvističnem šolstvu; mi smo mu za ta njegov nastop hvaležni, tembolj, ker je svojim tovarišem pokazal, kako naj govori poslanec na skupščini družbe sv. Cirila in Metoda. Beseda pa naj meso postane.

Še nekaj o „obrambnem tečaju“, ki ga je priredil manjšinski odsek praške „Adrije“. Ne govorim pro domo, ako rečem, da bi zaslužil večjo pozornost, nego mu jo je naklonila ljubljanska inteligenca. Zastopano je bilo po 99<sup>0</sup>/<sub>0</sub> dijaštvo, in še to po večini srednješolsko. Smo pač quantité negligable, od katere ne prihaja nič dobrega, sama reforma. Pred enim letom sem pisal: „Kdaj pa pridemo mi do tega, da nam bo Ljubljana program?“, in po enem letu sem se potrft in razočaran vračal iz ljubljanskega Narodnega Doma.

Tudi sic volo, sic jubeo ...?

Dr. I. LAH:

## RUSKA KNJIŽEVNA RAZSTAVA V SOFIJI.

**O**b 5. popoldne bo otvoritev književne razstave.“ Tako se je glasilo sporočilo.

„Šel sem torej ob tistem času navzdol ob vrtu, ki stoji nekako sredi mesta in sem zavil v ulico Gurko. Tam stoji „Djevičeska gimnazija“ in na nji se sveti napis: „Ruska književna izložba“. Ljudje so se že zbirali na dvorišču in stopil sem za njimi. Na dvorišču je stalo mnogo šatorov in paviljonov in mnogo zabojev. Niso bili še vseh izpraznili. Ljudje so se zbirali v velikem krogu na dvorišču. Kaj je tam? Po tleh je razgrnjena široka preproga, na nji stoji mizica s kropilnikom in svečniki in okoli mizice pet pravoslavnihi duhovnov v dragocenih bliščečih se plaščih, v sredi med njimi menda sam arhimandrit z veliko belo brado, z okroglo škofovsko kapo na glavi. Glasno pojo molitve. Mislil sem, da je morda „Djevičeska gimnazija“ popolnoma novo šolsko poslopje, ki ga na ta način blagoslavlja. Nisem si mogel misliti, da bi bilo to v kaki zvezi z „Rusko književno razstavo“. Toda v krogu okoli preproge so stali sami znani obrazi s slovanskega shoda. Mogoče, da je le otvoritev? „Kaj vendar delajo?“ sem vprašal gospoda, ki se je stegoval poleg mene, da bi čez glave videl na sredo.

„Jaz ne vem. Morda je otvoritev razstave“. „To je nemogoče, to vendar nima smisla“. Naenkrat se je obrnil arhimandrit in nas je blagoslovil s križem. Zbor poleg duhovščine je pel v ubranih glasovih one stalne prošnje, ki se ponavljajo zopet in zopet: „za imperatora našega Ferdinanda...“ In zopet: za imperatora Nikolaja Nikolajeviča... in za razne druge ljudi. Pojejo res lepo.

Obrnil se je pop z dolgo črno brado in je izpregovoril v staroslovenskem jeziku:

„In so šli in so ga vprašali: Kdo nam je ustvaril pismenke, kdo nam je napisal knjige. On pa je odgovoril in rekel: Ciril in Metod sta iznašla pismenke in napisala knjige. Tako je pisal črnorizec Hrabec.“ Nadaljna pridiga je bila v bolgarskem jeziku prepletena s staroslovenskimi citati iz evangelija in iz drugih knjig. Končala se je nekako tako: velik dar je torej Bog poslal človeštvu, ko mu je dal „bukvi“ (pismenke) in knjige, zato mu bodi čast in hvala na veke.... Sedaj nisem več dvomil, da je to otvoritev književne razstave. Arhimandrit je vzel v eno roko šopek cvetja, v drugo križ, služabnik mu je prinesel kropilnik in drug za drugim so šli vsi pravoslavni profesorji, učenjaki, žurnalisti, politiki in so poljubljali križ in prstan na roki arhimandrita. Arhimandrit je s šopkom vsakega tako poškopil po čelu, da se je moral brisati. Ko so se vsi krstili, je bila svečanost končana, arhimandrit in popi so odložili svoje dragocene plašče na dvorišču, množice pa so se vsule v notranje prostore — gledat razstavo, ki je bila na ta način otvorena, ko so sledili še nekateri govori. Premišljal sem nekaj časa na dvorišču o vrednosti te ceremonije in potem sem šel tudi jaz v razstavo, ki je bila zelo polna. Takoj v prvi sobi sem naletel na ruske prevode: Nietzscheja, Stirnerja, Häckla, razne socialistične spise itd. itd., ki se ni na njih poznal prav nič pravoslavni blagoslov in si jih je bilo težko misliti v zvezi z ono ceremonijo na dvorišču. Pravijo pravoslavni: pri nas ni klerikalizma. Seveda je lepo, ako pop blagoslavlja vse pisatelje enako in brez opombe prizna, da je Bog s knjigo človeštvu poslal velik dar in ne pridiguje niti proti socialistom niti proti brezverskim filozofom, ki so zastopani na razstavi. To je lepo. Pri nas bi take razstave niti blagosloviti ne hoteli, saj so že eno samo ubogo Erotiko preklinjali in sežigali po ljubljanski škofiji, kaj bi šele rekli, ko bi tekom par let dobili v svojo literaturo prevode vseh svetovnih brezvercev, socialistov in materialistov, katerih dela so na indeksu. Ruski prevodi vseh teh pisateljev so bili na književni razstavi v Sofiji, ki se je otvorila s cerkveno ceremonijo. Pravijo pravoslavni: pri nas ni klerikalizma. In vendar bi se morda dala književna razstava otvoriti brez take maše. Jednako se je par dni pozneje otvoril sokolski zlet s podobno ceremonijo in par dni pozneje celo vojaška defilacija. No, za nas tujce je bilo to kolikor toliko zanimivo, mislil pa si je pri tem vsak svoje — tudi o klerikalizmu. Meni je petje ugajalo, tudi staroslovenske besede so se glasile nekako domače — vobče se mi je zdela cela ceremonija na dvorišču odveč; — ko pa sem si ogledal razstavo, sem se nehote nasmejal. Po podobnih pojavih ne smemo soditi in sklepati na kake „petrograjske romarje“ in na „romanje“. Brez tega si tam na vzhodu težko mislijo kako svečanost in kaj more gost storiti drugega, nego da s pieteto prisostvuje. Prej ali slej pride tudi tam do boja, ki bo morda še bolj bolesten, nego je pri nas. To sem si mislil, ko sem gledal one tisoče in tisoče knjig in prevodov na književni razstavi. Spomnil sem se tudi na izložbe raznih ruskih knjigaren, kjer je toliko knjig obravnavalo versko vprašanje. Kako se bodo nekoč odvijale književne razstave, kako se bo takrat glasila pridiga? Kako bo, ko se bo ledeno prezirljiv duh dvignil nad to toplo ljubeznivo naivnost? Ni dvoma, da pride čez

nekaj časa do tega. Ruska literatura je v nekaj letih prehitela svet in samo sebe. Osvojila si je vsa velika dela zapadnih literatur in sama jih je napisala še enkrat toliko. Nad vsem se je dvignila mlada ruska revolucionarna sila, ki je smelo premerila Evropo. Neče zaostajati za njo, kakor da bi vedela, da je njen poklic na vzhodu spoznavati zapad in rasti z njim sama v sebi.

To je danes veletok, ki je narastel iz studenca onih prvih dveh učiteljev, ki sta iznašla pismenke in napisala knjige. Kam se vali ta veletok? Ali ne v morje, kjer se združuje z vsemi drugimi veletoki, rekami in rečicami, kamor plavajo različni čolni, ladje in parobrodi, kjer se zrcali modro jasno nebo v neskončnih višavah. In proti njemu hrepene neizmerne vode, hrepene in ostajajo, kakor da bi hotele v neskončne višave, toda dosežejo samo oblake in same postanejo oblak in zakrijejo solnce, dokler ne padejo na zemljo kot koristen dež. Nemogoče je, da bi po prvi slovanski knjigi ne bile nastale druge, kakor je nemogoče, da bi bil Gospod vzbudil vodo samo v enem studencu. Stoteri so in tisočeri, vsi pa izhajajo iz ene zemlje in enaka je njih pot — od izvora do morja. Ne govorim o lužah in mlakah — ampak o studencih, ki se ob njih napaja žejen popotnik. Ne morejo studenci zapreti svojih vodá, kakor ne more morje, da bi ne sprejelo veletokov. Božanski je bil prvi studenec, ker je bil prvi, drugi pa niso bili več božanski, dasi so prihajali iz ene zemlje. Toda tam v širokih morskih vodah so vsi enaki in vsih vode hrepene k solncu; vsi studenci napajajo enako, kakor vseh vode enako vstajajo v oblake, da napajajo žejne zemlje tla. Ljudje pa, ki verujejo na božanstvo prvega studenca, se napajajo samo v njem in si slabo mislijo o drugih, ako slišijo o njih prokletstvu. Pustite jih, da se napajajo tam, kjer si ugase svojo žejo, kajti vi, ki ne verujete, si morda ne ugasite žeje pri vseh studencih, ko si izbirate pijačo po volji. Tako je, dragi moji, s knjigo in knjigami, take misli vas motijo, ko hodite med temi neštetiimi polami natiskanega papirja in gledate bogastvo duha, ki hoče svetu nadomestiti to, kar je izgubil z eno knjigo. Takrat je bilo malo, a bilo je vse, sedaj pa je mnogo, a ni vse. Takrat so namreč v veri vsi iz enega studenca pili resnico in so bili potolaženi: sedaj pa pijemo iz vseh studencev, in trudna je naša pot, ker ne verujemo na božanstvo studenca. Toda mi vemo, da vse vode izhajajo iz ene zemlje in da je vsem dana enaka pot, da vse enako polnijo rečice, reke in veletoke in da vse enako polnijo tudi neizmerno morje pod neskončnim neba obokom, da v tem žive večno življenje. To pa je namen vseh onih, ki tvorijo del življenja. Ali ni vsak studenec, kakor del morja, ki iz njega živi in se vanj zliva?..

\* \* \*

Književna ruska razstava v Sofiji me je zanimala že na potovanju po Rusiji. Ko sem stal pred onimi velikimi antikvarijati na Njevskem in Litjenem prospektu, kjer so knjige tako po ceni, da bi pokupil vse od kraja, takrat sem se veselil na sofijsko razstavo, ker sem upal, da tam zopet najdem vse to. Ko sem stal v Moskvi pred velikimi knjigarnami, sem zopet mislil na sofijsko razstavo, ker sem mislil, da se bodo tam pokazali še večji

zakladi knjig. Na odeški razstavi sem si le površno ogledal Sitinov paviljon, ker sem mislil, da je oni v Sofiji večji. Na Črnem morju sem o razstavi govoril s prof. Taborským, ki se je ravno vračal čez jug iz Rusije, kjer je pol leta prirejal predavanja o češki kulturi, zgodovini in literaturi. On mi je razložil, kaj je sofijska razstava. Sofijska razstava ni imela biti nekaka reprezentančna razstava ruske literature, kjer bi bila razpostavljena najlepša dela v najboljših izdajah, ampak navadna razstava dveh let, kakor se v Rusiji prirejajo vsako leto; na taki razstavi se vidi en eksemplar vsakega dela, ki je v zadnjem času izšlo. Sofijska razstava je obsegala dobo dveh let. Mnogi smo bili mnjenja, da bi bilo primerno združiti s slovanskim shodom nekako reprezentančno književno razstavo če mogoče vseh slovanskih literatur, ne samo ruske. Res so se Rusom že hoteli pridružiti Čehi, toda stvar se je prepozno začela, shod je priprave prehitel; vendar bi kazalo morda to misel uresničiti ob drugi priliki.

Taka razstava bi bila gotovo zelo zanimiva in poučna za založništva in za občinstvo. Podala bi se namreč na njej najboljša dela vsake slovanske literature v najlepši, eventualno najpriprostejši, najcenejši, najpopularnejši izdaji. Tako bi imeli nekak splošen pregled. Prej ali slej bomo morda imeli podobno razstavo, ako ne prej, gotovo na slovanski razstavi.

Sofijska razstava je obsegala dela iz l. 1908. in 1909. in moram reči, da je nudila mnogo zanimivega. Dela dveh let! Ako bi Slovenci razpostavili po eno knjigo, kar jih izide tekom dveh let, zadostovala bi skoraj ena miza. Ruska razstava pa je bila v dvanajstih dvoranah dekliške gimnazije, v dveh nadstropjih vile drja Hakanova na drugi strani dvorišča in na dvorišču je ostalo še mnogo zabojev neodprtih. To je delo dveh let! V vseh dvoranah so bile police do stropa in do vrha polne, vse mize so bile polne, vsi stoli. Res se je skoraj zvrtilo v glavi. Takoj pri vstopu v dekliško gimnazijo so nas pozdravili v veži sami koledarji; seveda ne vsi, ker bi bilo morda samo njih za nekaj sob. Vsak obiskovalec razstave — ki je bila brezplačna — je dobil zastonj katalog oddelkov. (Kataloge knjig je lahko vsak dobil pri posameznih založnikih). Naj iz tega kataloga navedem oddelke po sobah:

A) Humanitarne vede. Religija (bogoslovne vede, nauki itd.). Filozofija (psihologija, logika). Zgodovina (ruska, splošna, biografije). Arheologija. Geografija. Etnografija.

B) Državne in socialne vede. Pravo. (Gosudarstvenaja duma). Soc. vede (žensko, delavsko, židovsko vprašanje). Splošna politična vprašanja. Ekonomične vede (kooperacija, zadrugništvo). Statistika. Uprava. Finance.

C) Zemljepisje. Prirodosnanje (zoologija, botanika, matem. kemija). Medicina (veterinarstvo, farmacija, higiena, fiziologija, geologija in mineralogija). Gospodarstvo (čebelarstvo, živinoreja, lov, zemljedelstvo, dom in polje).

D) Tehnične vede. Tehnologija (železnice itd.).

E) Vzgoja in pouk. Občna pedagogika (učne knjige, risanje, domača izobrazba, knjige za mladino).

F) Državne izdaje: Vestnik Praviteljstva. Knjižni letopis. Izdaje centralnih oblasti. Izdaje provincialnih oblasti.

G) Periodične izdaje. Vestniki (Petrograd, Moskva, Sibirija, Daljni Vstok, Srednja Azija). Zbirke (revije) (literaturne, splošne, tehnične, medicinske, pedagoške, mladinske, državne).

H) Izdaje v tujih jezikih. — Angleške, nemške, francoske, grške, litovske, italijanske, latinske i. t. d. knjige. — Estonske, finske, votjaške, čuvaške, permske, kirgiške, kalmiške, burjatske, nogajske. — Gruzinske, armenske, tatarske, perzijske, avarske, turške. — Kitajske, japonske, mongolske. — Židovske, esperantske. — Slovnice, slovarji, jezikoznanje.

I) Literatura (slovstvo). Proza (povesti, romani, komedije, drame, libreta, literarni zborniki in almanahi). Poezije. Kritika in slovstvena zgodovina. Zgodovina umetnosti. Izbrana dela. (Spisi). Biografije. Popularna izdanja.

K) Slovanski jeziki in narečja. Poljske knjige. Ruske narodne (maloruske, beloruske, češke).

L) Jubileji. Jubileji (Aksakova, Gogolja, Koljцова, Poltavski boj, Proslava Ane Kašinske. Učni pripomočki (učne slike).

M) Umetnine. Portreti (slike, arhitektura, podobe).

N) Listi — časopisi. Dnevniki, tedniki, priloge.

V vili drja. Hakanova je razložilo 10 ruskih književnih firm; tam so imeli tudi svojo prodajo glavni založniki: Suvorin, Sitin, Martinov itd.

Sicer je gorenja razdelitev nepopolna in nejasna; vendar se vidi iz nje vsaj deloma, kaj je obsegala razstava. Zanimivo je videti knjige narodov, ki smo jih dozdaj poznali komaj po imenu. Zanimivo je tudi, da imajo Poljaki oddelek zase, Malorusi in Čehi pa skupaj. Kdor je videl razstavo in prostore, je rad izpregledal te nedostatke. Kaj drugega bi bilo seveda, ako bi poleg ruske razstave bile tudi druge slovanske literature, potem bi ne šlo vse v en koš. Sicer tudi to še ni bilo vse — in vendar je bilo dovolj. Čudil sem se, koliko je imela razstava obiskovalcev. Neprestano so se pomikale vrste po dvoranah. Bilo je zanimivo gledati, kaj je vse rodila ruska literatura tekom dveh let. Znano je, da izdajajo na Ruskem zelo velike knjige. Grozni foljanti so stali tam med knjigami, da smo se jim čudili. Natančneje si nisem napisal naslovov raznih del. Zelo zanimivi so prevodi, ki kažejo, da hoče imeti ruska literatura vsa važna svetovna dela v sebi. Nekaj imen sem že omenil, je pa še mnogo važnejših, posebno kar se tiče kulturne zgodovine. Popisovati razstavo se mi zdi odveč. Bila je impozantna in je dala misliti...

Omenil sem menda že, da so ruske knjige zelo po ceni, posebno v antikvarijatih, kjer se dobe za polovico in tretjino cene. Zato ni bil brez pomena predlog onega človeka na kulturni sekciji sofijskega slov. shoda, ki je rekel: vsi Slovani naj se v šolah uče ruščine in s tem jim bo najlažje dostopna svetovna literatura (in to zelo po ceni). Mi seveda tega nasveta ne bomo sprejeli in če bi ga sprejeli, bi se ga morda ne držali, toda naši mladini bi priporočal učenje ruščine tudi zaradi te praktične strani.

Seveda kaj nam koristijo po ceni knjige, če so v Petrogradu in Moskvi, a ne pri nas. Tako sem mislil tudi sam in sem prišel na misel, da bi bilo zelo pametno, ako bi po slovanskih mestih poleg ruske knjigarne, oz. ruskih knjig imeli tudi ruski antikvarijat. Knjige bi pomnožile učenje jezika. To bo stvar slov. književnega bazarja. Književna razstava je z nekako zmagovito silo uplivala name. Ko sem gledal to silno duševno bogastvo, s katerim danes razpolaga Rusija, se mi je zdelo, da pride prej ali slej spoznanje: mi vsi bomo morda prej ali slej poiskali nje grudi in živeli v senci njenih obilnih darov. Prevelika sila je to, da bi ne zmagala.

Podala sva z dr. J. Pretnarjem na ravnateljstvo knjiž. razstave prošnjo, naj bi se iz razstave izbrala glavna in najvažnejša dela in naj bi se razstava priredila tudi v Ljubljani, ker bi bila velikega pomena. Vmes bi se mogla razstaviti v Belemgradu in Zagrebu. (Letos je bila namreč razstava prvič izven Rusije).

Kaj se je s to prošnjo zgodilo, ne vem. Čital sem, da je razstava že zatvorjena. Za sedaj torej ruske književne razstave tudi v manjšem obsegu ne bo v Ljubljani. Gotovo je, da je taka stvar v zvezi z velikimi stroški; ne sme se pa pozabiti na velik moralni uspeh, ki bi ga imela taka razstava tudi pri nas, kljub temu, da ne moremo jamčiti za isti poset, kakor ga je imela v Sofiji. Prepričan sem, da se bodo take književne razstave v bodočnosti ponavljale, da bodo budile zanimanje za knjige in umetnost in da bodo velikega pomena tudi v razvoju slovanstva. Želel sem si v Sofiji na tej razstavi imeti nekaj mladih prijateljev. Žal, da jih ni bilo: videli bi, kaka velika duševna sila vstaja na vzhodu. Mi jo komaj slutimo, dasi nje dela že zdavnaj občudujemo.

A.:

## NENEMŠKE UČITELJSKE MOČI NA NEMŠKIH SREDNJIH ŠOLAH.

(Věstník českých profesorů.)

**O**tem predmetu razpravlja v 3. št. IX. let. „Mitteilungen der deutschen Mittelschullehrer-Vereine“ dr. J. F.<sup>1</sup> na način, ki zasluži, da bi bil javno pribit. Vsako sredstvo, zavita statistika, neresnica, surovo zmerjanje in denunciacije, vse mu je dobro, če služi k temu, da bi naščuval nemško javnost proti vsemu, kar je slovanskega, predvsem češkega. Človeku postaja gorko, če premisli, da je takšen g. dr. J. F. tudi kolega in da mu je izročena vzgoja mladine.

Dr. J. F. je našel, da deluje na 55 nemških zavodih v Avstriji 205 in na 12 nemško-utrakvistničnih zavodih 116 nenemških učiteljev. Zamolči pa, da je v Avstriji vseh nemških zavodov<sup>2</sup> 209, da imajo ti v celoti okoli 3800 učiteljev in da torej teh 205 nenemških učiteljev znaša komaj 5·4% profesorstva nemških srednjih šol. To število bi seveda vzbudilo med Nemci le eno četrtno one groze, ki jo hoče dr. J. F. s svojo statistiko povzročiti.

Kar se tiče nemško-utrakvističnih zavodov, je naravno, da presega na 12 zavodih statističnega materiala dr. J. F. število nenemških učiteljev 50 %. Saj to so ravno zavodi, ki bi v narodnostno pravični državi morali biti le enojezični nenemški zavodi! Če le premislimo, da n. pr. nimajo Slovenci niti enega čisto slovenskega državnega zavoda, je jasno, da skuša dobiti slovenski učitelj mesto saj na teh zavodih in da odstotek nemških učiteljev na utrakvističnih zavodih počasi pada. Če tako gledamo na narodnostne razmere avstrijskega srednješolskega personalija, tedaj seveda izgleda statistika dr. J. F. čisto drugače in zavaja k drugačnim posledicam.

Vzroke, zakaj uče na nemških zavodih nenemški in predvsem slovanski učitelji osvetljuje dr. J. F. tako-le:

„Doch findet diese Erscheinung wohl darin ihre Erklärung, daß eben die Slaven mit der ihnen eigenen Art, sich durch skrupelloses Kriecher- und Strebertum (!!!) beliebt zu machen, sehr geschickt zu arbeiten wissen und dabei (!) durch ihre stammesgenössischen Abgeordneten und höhere Beamten werktätigst unterstützt werden. Es ist mir ein Fall bekannt geworden, daß ein slavischer Lehrer, damals noch provisorisch, vor Zeugen ostentativ erklärt hat, er werde seinem Direktor zum Trotz (dieser hatte ihn nämlich schlecht qualifiziert) an dessen Anstalt definitiv werden. So geschah es auch wirklich. Dieser Fall spricht Bände.“<sup>3</sup> ltd.).

Ne verujemo svojim očem. To da je napisal pedagog? — S takšnim ciničnim mirom vreči celim narodom v obraz najostudnejšo žalitev — tega je zmožen samo človek najnižje izobrazbe in najnižjega družabnega niveau-a. In če je ta človek vzgojevalec mladine, pa je mladina pomiljevanja vredna. Njena šola ni semenišče človekoljubja, ampak torišče plemenskega sovraštva in drugih ostudnih strasti... S kakšno rafiniranostjo se napihuje brezpomembna epizoda! Mlad učitelj, ki je bil slučajno z ravnateljem sprt, izjavi v razburjenosti: „Naj dela ravnatelj kar hoče, jaz bom tu definitivno“. — Takšni slučaji gotovo ne spadajo k dragocenostim; toda učitelj je slučajno Slovenec, zavod nemški — in politična afera je gotova. Takoj se zasluti protekcija slovanskih poslancev in ministrov.

Vzroke, zakaj so na nemških in nemško-utrakvističnih zavodih nastavljeni nenemški učitelji, spravi dr. J. F. v teh-le pet tez:

1. Nadprodukcija na nenemških visokih šolah (predvsem v Pragi).
2. Premajhna strogost pri skušnjah nemškega poučevalnega jezika na nemških visokih šolah.
3. Nezadosten studij drugih deželnih jezikov pri nemških kandidatih.
4. Narodna mlačnost nemških uradnikov v ministerstvu in deželnih šolskih svetih.

<sup>1</sup> Prof. J. Fahringer v Mostu.

<sup>2</sup> Iz statistike g. dr. J. F. tudi ni jasno, če šteje le gimnazije in realke ali t. z. „višje šole“ sploh. Za daljše številke jemljem, da je štel med srednje šole legimnazije in realke.

<sup>3</sup> Seveda: Za nemškega žveplača.

5. Neopravičeno poseganje nenemških parlamentarcev, ministrov, visokih duhovnikov in aristokratov v prospeh nemških prosilcev.

Te teze dra. J. F. je treba priversti na pravo mero.

Na drugem mestu svojega članka konstatira dr. J. F., da so bili nemški učitelji, ki delujejo na nemških srednjih šolah, skoro vsi aprobirani na nemških visokih šolah. Sicer je to čisto jasno, ker češka spraševalna komisija v Pragi aprobuje kandidate le za češke zavode. Dr. J. F. si smisel 1. teze, ki je preveč splošno stilizirana, čisto gotovo tako-le predstavlja: Pri nekaterih nemških komisijah (predvsem na Dunaju) dobivajo nemški kandidati sposobnost poučevati na srednjih šolah, kjer je njihova materinščina poučevalni jezik, razven tega pa dobivajo sposobnost za nemške zavode; ker pa češka spraševalna komisija v Pragi aprobuje vsako leto tako veliko število kandidatov, da so češke srednje šole z njimi popolnoma preplavljene, ne ostaja torej kandidatov, ki so bili na Dunaju aprobovani za češke in nemške zavode, iskati si mesta na nemških zavodih. Jasno je, kako površna je ta teza dra. J. F. Morda bi se dali najti slučajji, ko si je češki kandidat iz absolutnega pomanjkanja mest na čeških zavodih pripomogel do službe na nemškem zavodu, toda to so zelo redki slučajji. Pogosteje se uveljavljajo različni osebni vzroki, rodbinski, mestni, težnja biti na pr. v glavnem mestu, itd. Vprašanje je gotovo mnogo bolj komplikovano in se ne da rešiti s priprostimi formulami. Če je hotel gospod dr. J. F. pravilnost svoje 1. teze dokazati, bi moral predvsem številno pokazati, da je bil res v dobi, ko so bili češki učitelji med temi imenovanimi, prebitek kandidatov, pri češki komisiji aprobovanih takšen, da jim ni preostajalo drugega, kot da so se poganjali za mesta na nemških zavodih. Pa če bi se tudi pri vsakem posamezniku teza dr. J. F. skazala, vendar bi veljala le v ozkih mejah, ker bi se tikala le Čehov. Znano je pa, da je na nemških zavodih alpskih dežel nastavljeno tudi dosti Slovencev in Italijanov in da so med onimi 116 učitelji z utrakvističnih zavodov, s katerimi dr. J. F. operuje, skoro brez izjeme le Slovenci in Italijani. Ta okolnost seveda ne more biti niti od daleč navedena v zvezi z nadprodukcijo profesorskih kandidatov pri češki spraševalni komisiji v Pragi.

Druga teza očita nemškim spraševalnim komisijam, da niso dovolj stroge, ko sprašujejo nenemške kandidate z nemščine kot poučevalnega jezika. Teza je podkrepljena le z nekoliko splošnimi in malo konkretnimi stavki, tako da ni mogoče dobiti prepričanja o njeni resničnosti. Moremo si pa z vso gotovostjo misliti, da so slučajji, ko je nemška spraševalna komisija aprobirala kandidata, ki ne obvlada popolnoma nemščine, zelo redki.

O „narodni mlačnosti“ nemških uradnikov v naučnem ministerstvu in deželnih šolskih svetih pa ni treba dosti besed. Sistematično zavračanje čeških zahtev, naj bodo že stvarnega značaja ali pa naj se tičejo osobja, ki se dogaja v centralnih uradih, govori preveč jasno. Tudi je znano, da nastavljajo Nemci na odgovorna mesta (ravnateljska v mešanih krajih) energične može in po narodnostni strani ostro zavedne, med tem ko se moramo mi često zadovoljiti tudi na narodno-ogroženih z brezbarvnimi

Slovani. (Saj je znano, da mnogi naši ravnatelji potrjujejo vojaške osebne izkaze, „Personalnachweis“, nemško!)

Peto tezo dokazuje dr. J. F. z dvema (!) slučajema: pod nemškim ministrom dr. Hartlom je prišel pod vplivom ministra Rezka Čeh na realko v X. okraju na Dunaju in za časa nemškega ministra Marcheta je bil suplent slovenske narodnosti pod vplivom iz dvornih krogov imenovan za definitivnega učitelja na realki v VII. dunajskem okraju. — Če vzamemo, da so informacije dr. J. F. resnične, imamo pred seboj dva čisto navadna slučaja protekcije, ki se pojavljajo v nemških krogih naše sodržave veliko pogosteje, kot n. pr. med Čehi, enostavno zato, ker imajo Nemci v Avstriji mnogo več vplivnejših osebnosti kot mi. Stem pa seveda še ni rečeno, da je protekcija dovoljena. To zlo, ki je pri nas postalo takorekoč pravilo, če se gre za podeljenje višjih mest v šolski službi, je treba sistematično objavljati in energično zavračati.

Ostaja nam dotakniti se še zadnjega vzroka, nepopolnost studija drugih deželnih jezikov pri nenemških prosilcih. — Četudi ne moremo s tem vzrokom vsega obrazložiti, saj niti ni mogoče na to največjo važnost polagati, vendar o njeni resničnosti ni mogoče dvomiti. Tudi na polju srednjega šolstva začenjajo Nemci trpko čutiti, da jim manjka znanje drugih jezikov ostalih avstrijskih narodov, predvsem seveda slovanskih jezikov. S tem je otežkočena konkurenca za učiteljska mesta na utrakvističnih zavodih in za mesta učiteljev drugega deželnega jezika. Ne-znanje slovanskih jezikov dela Nemcem težavo na vseh straneh. Zato se pa n. pr. profesorske organizacije v Sudetskih deželah trudijo, da bi postala češčina obligatna na nemških srednjih šolah, okolnost, katere bi češki politični krogi ne smeli prezreti.

Na koncu članka se pa dr. J. F. ne sramuje seči k najnižjemu denuncianstvu, da bi pokazal kako nevarni so za vzgojo nemške mladine češki profesorji. Piše:

1. Iglau, deutsche Landesrealschule: Ein tschechisches Mitglied des Lehrkörpers ist Mitglied einer tschechischen nationalen Schutzorganisation. Bei ihm ist noch kein Tscheche durchgefallen, Deutsche dagegen sehr oft. Im deutschen Unterrichte lässt dieser Lehrer die hervorragenden deutsch-national wirkenden Seite der Dichter weg (z. B. bei Klopstock).

2. Kremsier, deutsches Gymnasium: Ein tschechisches Mitglied des Lehrkörpers hält wissenschaftliche Vorträge in tschechischer Sprache ab und gehört einem tschechischklerikalen Vereine an, für welchen er eifrig agitiert.

3. Mähr. Ostrau, Deutsche Landesrealschule: Ein tschechisches Mitglied des Lehrkörpers ist Obmann des tschechischen Volksbildungsvereines und agitiert für diesen. Derselbe Lehrer fiel bei den letzten Landtagswahlen als tschechischer Wahlwerber durch.

Nato slede še tri podobne denunciacije; enemu profesorju se očita, da je prononsiran češki strankar in agitator, drugemu, da piše „žgoče“ članke proti nemškim navadam in da je član „Čitalnice“ in nazadnje tretjemu, da prireja predavanja v korist „Ustřední Matice Školské“!

Res je nepotrebno, pečati se s temi dokazi denuncianskih zmožnosti dra. J. F.; sodba vseh čitateljev se glasi najbrže enako: ni dvoma da je dr. J. F. zgrešil poklic.

\* \* \*

Če pregledamo na kratko, kar je bilo dosedaj povedano, vidimo, da je članek dra. J. F. strašno površen in nevosten. Temu si ni mogoče čuditi, če pomislimo, da je dr. J. F. nalašč izpustil vzrok, radi katerega se nemški učitelji potezajo za mesta na utrakvističnih ali na nemških zavodih. Zato mu ni preostajalo drugega, kot da svoje bralce zmoti z zavijanjem vsemogočih resnici nepodobnih teorij. Ta temeljni vzrok pa je nepravilna množina nemških in kričeči nedostatek nenemških, predvsem slovanskih srednjih šol v Avstriji. Nemci imajo v Avstriji 222<sup>4</sup> srednjih šol (t. j. realk in gimnazij), med njimi 13 utrakvističnih zavodov, Poljaki 75, Čehi 100 (med njimi 1 utrakvističen), Lahi 12 (1 utrakv.), Rumuni samo 3 utrakvistične šole, Srbo-hrvati 7 srednjih šol, Slovenci 7 zavodov (med njimi 6 **nemško-slovenskih**!!) in Rusini 9 zavodov (med njimi 2 **nemško-rusinska**!). V Avstriji pride ena srednja šola na 41.000 Nemcev, 58.000 Poljakov, 60.000 Čehov, 61.000 Lahov, 77.000 Rumunov, 102.000 Srbohrvatov, 199.000 Slovencev in 375.000 Rusinov!

Kakor razvidno, skozi in skozi po principu „Iustitia regnorum fundamentum“. Še jasnejši je pa ta princip, če pustimo na stran Avstrijo, kot celoto in se ozremo le na nekatere jezikovno mešane kronovine. Na Štajerskem, kjer tvorijo nekako dve tretjini prebivalstva (čez 900.000) Nemci in eno tretjino (čez 400.000) Slovenci, imajo Nemci 17 srednjih šol (med njimi 1 utrakvistično), med tem ko morajo biti Slovenci zadovoljni z dvema nemško-slovenskima zavodoma! V Šleziji pride ena srednja šola na 30.000 Nemcev, 146.000 Čehov in 220.000 Poljakov, na Moravskem že na 23.000 Nemcev, nasproti pa še le na 119.000 Čehov in v Bukovini na 16.000 Nemcev. Rekord pa doseže avstrijska naučna uprava na Kranjskem in Primorskem. Na Kranjskem ima 28.177 Nemcev 2 čisto nemške in 6 utrakvističnih srednjih šol, 475.302 Slovencev pa samo 1 svoj in 5 utrakvističnih zavodov. En zavod pride torej na **3.500 Nemcev in na 79.000 Slovencev!!** Na Primorskem vzdržuje država za 19.454 Nemcev 6 (!) srednjih šol, Lahi imajo 5 zavodov, **143.602 Srbo-hrvata ima 1 in 212.978 Slovencev nobene srednje šole!!** Jasno je, da gre v deželi, kjer se mora 360.000 Slovanov zadovoljiti z eno edino srednjo šolo, **en zavod že 3.300 Nemcem!!**

Te številke nas silijo zaviti nekoliko na stran. Zgoraj je bilo rečeno, da pride v Avstriji povprečno ena srednja šola na 41.000 Nemcev, dosti visoko število, če je primerjamo z malenkostnimi povprečnimi številkami, v Šleziji (30.000), na Moravskem (23.000), v Bukovini (16.000), na Kranjskem (3.500) in na Primorskem (3.300). Vsiluje se nam vprašanje, kje so ta

<sup>4</sup> Ta data so črpana iz Vest. min. k. a v. s 1. jan. 1910.

števila, Nemcem tako dobrohotna, kompesovana? Gotovo so v drugih deželah skrajšani? Da, toda zdi se da dobrovoljno, kajti v teh deželah ne potrebujejo toliko srednjih šol. V Salzburgu pride ena srednja šola na 64.000, na Koroškem na 67.000 in na Gornjem Avstrijskem celo na 80.000 Nemcev. Salzburg in Zgornje Avstrijsko so čisto nemške dežele, tam ni ničesar germanizovati; na Koroškem je znatna večina nemška in Slovenci nimajo niti ene srednje šole. Za germanizacijo slovenskih manjšin je izborno pre-skrbljeno in ni treba nositi vode v reko. Veliko taktičnejše je, razpostaviti množino srednjih šol, katerih imajo, kakor smo videli, Nemci v prebitku, v narodno mešanih deželah, predvsem tam, kjer je treba jačiti nemško manjšino in kjer se da še kaj ponemčiti. Vsled tega te vrste nemških srednjih šol na Šlezkem, Moravskem, v Bukovini, na Kranjskem in Primorskem. Jasno je, da naučna uprava dela s to dislokacijo Nemcem neprecenljive usluge. Bilo bi si želeli, da bi bil v tem smislu izpolnjen primerni odstavek organizacijskih načrtov, osvetljuječ namen gimnazij in realk ...

\* \* \*

Ne more biti dvoma, da so te strahovite razmere prvi vzrok, ki silijo slovanske (predvsem slovenske) in deloma tudi laške profesorske kandidate, da se potegujejo za mesta na utrakvističnih, po slučaju na nemških zavodih. Tega vzroka seveda dr. J. F. ne vidi, sicer bi pa moral pripoznati, kako velikanska krivica se godi od strani njegovih rojakov Slovanskim narodom v Avstriji. Ko bo ta krivica odstranjena bodo tudi počasi zginili slovanski profesorji z nemških srednjih šol. Gotovo je v interesu nemške mladine, da se to čimpreje zgodi.

## STRELNE VAJE DIJAŠTVA NA SREDNJIH ŠOLAH.<sup>1</sup>

**Ž**e pred počitnicami se je pojavljal tuintam glas, da bo program srednjih šol v naši državi spopolnjen z novim predmetom — s streljanjem. V počitnicah so se poročila množila in dobivala čimdalje večjo gotovost; predvsem so jih prinašali nekateri nemški dunajski listi in po teh smo zvedeli tudi s praških časopisov podrobnosti o nepričakovani izpopolnitvi dijaške vzgoje. Tam je bilo tudi rečeno, da morajo ravnateljstva naših srednjih šol naznaniti do 15. septembra t. l. deželnemu poveljstvu število nadebudnih kandidatov streljanja, da bi se moglo zanje pripraviti orožje in municija, medtem pa je 15. september mirno minul in dosedaj — saj na praških in predmestnih zavodih — ni prišla od tozadevnih instanc nobena naredba, noben poziv ali instrukcija, ki bi se tikala zagonetnega vprašanja. Po poročilih, ki smo jih dosedaj dobili, pa dobiva v nekaterih provincialnih mestih dijaško streljanje že konkretnije oblike. Ponekod

so se oglasili že v počitnicah pri ravnateljstvih oficirji, poverjeni od svojih predstojnikov s strelskim nadzorstvom na zavodu, drugod zopet so iskali v poveljstvu instruktorja, voditelja in podobno. Iz tega je jasno, da zgoraj omenjena časopisna poročila niso bila prazna.

Strelne vaje so se porodile v poslednji enketi za srednješolsko telesno vzgojo. Predlagali so jih v enketo poklicani oficirji, vojno ministerstvo jih pa v zvezi z domobranskim ministerstvom radevolje izvaja. In izvedejo jih na svoje stroške, določivši v ta namen ne malo denarja. Seveda pa se hoče tu nekaj izvajati pri nas — brez nas! V tej meri brez nas, da profesorski zbori niti z besedo niso bili vprašani, kako o stvari mislijo, če se da izpeljati, če je potreba, kakšne so krajevne razmere in če se s tem ne zapravlja denar za nepotrebno stvar. Če premišljujemo o strelnih vajah čisto objektivno, pridemo do prepričanja, da se uvaja tu nekaj čisto nepremišljenega, nepreudarjenega, da se pri tem ni gledalo na mogoče posledice in dane razmere, tako različne v deželah te državne polovice; neglede niti na to, da se streljanje na noben način ne tiče cilja srednjih šol, splošne izobrazbe, tudi kot prosta telesna vaja more koristiti le v najmanjši meri in to tam, kjer je tega najmanj potreba. Streljanja se morejo udeležiti dijaki 7. in 8. gimnazijskega razreda ter 6. in 7. realke, ki se prostovoljno priglase, nekako tako, kot se priglašajo dijaki k igram. Strelci bodo tako povprečno 16—18letni. Poučeval jih bo oficir v soboto popoldne v teoriji in praksi, v streljanju s kapselni in na ostro. Vojaška puška ima kakor znano, precejšnjo težo, to ni meč ali pistola, samo zdrav, močen organizem mladega moža je zmožen nositi in uporabljati to breme z lahkoto in brez utrujenosti, ki telesu preje škoduje kot koristi. Ali je mogoče za take može imeti nedorasle ali ravno dozorevajoče mladeniče? In ali bo služila tem mladeničem manipulacija s puško in patronami v telesno razvedrilo in ojačenje? Toda puško, ki se rabi, je treba tudi čistiti, kar je pa komplicirana procedura, ki zahteva časa, Strelec je ob možnost udeležiti se tega dne postranskih predmetov, ki so za soboto najbolj pripravi in ki so za njegovo bodočnost nepopisno koristni. Opustimo za enkrat premišljevanje o mnogih drugih straneh dijaškega streljanja, o izvenšolskih vplivih in stikih, ki bi na ta način na našo mladino vplivali, o jezikovni pravilnosti vojaške češčine (pri nas slovenščine), o trpkosti vojaške discipline, o vihravosti dijakov itd. Počakajmo, kaj nam doba prinese in kaj uradi zapovedo. Toda proti eni strani se zavarujemo že vnaprej kar najbolj. Korno poveljstvo samo je že odločilo, da se bodo k vajam pošiljali na inspekcijo člani profesorskega zbora. Vprašamo: komu smo podrejeni? Ministerstvu za nauk in deželnemu šolskemu svetu, ali vojaškemu ministerstvu ali deželni brambi in generalom kornih poveljstev? S kakšno pravico si upajo vojaški uradi razpolagati s civilnim učiteljstvom in uradništvom? Tako daleč pa vendar nismo, da bi o šolskih stvareh

<sup>1</sup> Ta dva zanimiva članka je prinesel „Věstník českých professorů.“ Priobčujemo ju z dovoljenjem redaktorja. — Prosimo somišljenike, da nam poročajo, kako se ta nebodigatreba razvija na slovenskih gimnazijah.

odločali vojaški krogi! Zdi se pa, da se v celi tej zadevi, o kateri ponavljamo, da je nepremišljena in neizdelana, godi nekaj preko glave samega naučnega ministerstva, ki bi se moralo v korist svojega pomena, v korist šol in v korist našega stanu odločno oglasiti. Za telesno vzgojo dijaštva, če že mora iz njega zrasti kar največ zmožnih vojakov, je mogoče vendar drugače skrbeti, primernejše in vspešnejše. Toda vse ima svoj čas in svoje mesto!

$$\alpha + \beta$$

\* \* \*

O tej stvari smo dobili še en glas; ne pomišljamo si, priobčiti ga:

\* \* \*

Skoro vsi naši večji časopisi so že spregovorili o novi reformi, s katero je naučna oprava srednje šole osrečila in skoro povsod se je sodba glasila odklanjajoče. Oglasili so se tu in tam posamezni glasovi, ki vidijo v strelnih vajah dobro sredstvo za povečanje samozvesti in za vzgajanje osebnega ponosa, toda ti glasovi so čisto brez vpliva in niso nikogar prepričali. Imeli so tudi precej nehvaležno nalogo. Samozvest in osebni ponos se pri kulturnih ljudeh ne goji z morilnim orožjem.

Ta misel je plod enquete o telesni vzgoji, sklicane od naučnega ministerstva januarja tega leta. Tu je predlagal polkovnik Piskáček kot zastopnik domobranskega ministerstva, da bi bile vaje v streljanju na srednjih šolah obligaten predmet že od IV. razreda dalje. To je najbrž končni cilj vojaške uprave in neobligatne vaje dveh najvišjih razredov, uvedene letos po naučni upravi, so gotovo le prva etapa. Zanimiva je bila argumentacija polkovnika Piskáčka. Zastopnik domobranskega ministerstva je v podkrepitev svojega predloga navajal dveletno vojaško službo, četudi se ta reforma ne tiče absolventov srednjih šol, ki imajo že po sedanjem vojaškem zakonu pravico do enoletne prezenčne službe. Žalibog, da ni bilo v enketi nikogar, ki bi se bil energično postavil proti predlogu. Bila je to sveta dolžnost prisotnih zastopnikov srednješolskega učiteljstva, v prvi vrsti učiteljev telovadbe. Kakor mogoče soditi po poročilih, ki so o enketi prišli v javnost, so naši kolegi previdno molčali ali pa so se vsaj skrbno ogibali vsacega spora.

S stališča vojaške izobrazbe enoletnih prostovoljcev so strelne vaje na srednjih šolah absolutno nepojmljive. Enoletni prostovoljec ima postati enkrat rezervni častnik in za tem ciljem stremi vsa njegova vojaška vzgoja. V vojski bo redkokdaj streljal, k večjemu z revolverjem. Zakaj mora tedaj pri njem, po besedah polkovnika Piskáčka, streljanje s puško postati navada?

Če tedaj gledamo na novo reformo s čisto vojaškega stališča, moramo priznati, da so vaje v streljanju na srednjih šolah nepotrebna izguba časa in denarja.

Nas seveda zanima bolj pedagoška in šolsko-administrativna stran nove pridobitve; in tu moramo predvsem izjaviti, da jo obsojamo kar najbolj. Po organizacijski osnovi je cilj srednje šole višja splošna izobrazba in priprave za študij na visokih šolah. Kako ima k dosegi

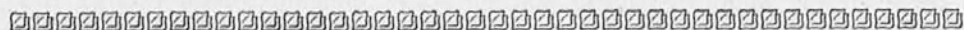
tega cilja prispevati vaja v streljanju, ni mogoče razumeti. Preje bo s temi vajami mladina posurovela in zgubila zanimanje za plemenitenje duha s študijami literarnih predmetov in čitanjem leposlovja. Že tako vedno slišimo, da je sedajna mladina brez vsega višjega zanimanja. Toži se, da dijaki srednjih šol ne berejo drugega, kot kar jim šola brezpogojno nalaga, da vse njihovo zanimanje absorbira sport, predvsem football. Gotovo je mnogo resnice na teh tožbah. In sedaj pomislimo, da naučna uprava vpeljuje na srednjo šolo sport, za katerega je že brez tega veliko zanimanje. Ta sport se obda še z romantičnim ozračjem vojskinih dogodljajev in interes za resno delo je proč. Fantazija mladine bo tako napeta, da ji za trezno delo umstveno ne ostane dosti energije. Delo v šoli bo obteženo in uspehi pouka ogroženi. Neobhodna posledica streljanja bo, da se niveau srednje šole zniža.

Toda če bi tudi do tega ne prišlo, vendar pa bodo vaje v streljanju tudi kot neobligaten predmet slabo vplivale na izobrazbo srednješolskega dijaštva, ker absorbuje mnogo dragega časa, ki bi ga bilo mogoče veliko bolje užiti. Življenje stavlja na posameznika čimdalje večje zahteve. Zato se že od nekdaj obligatni srednješolski pouk izpopolnjuje z neobligatnimi predmeti, s katerimi se individualnim nagibom saj deloma dopušča prost razmah. Dosedajna izbira neobligatnih predmetov ne zadostuje, zato se intenzivno kliče po vpeljavi novih. Zahteva se, da bi bilo poučevanje v prirodoopisu poglobljeno s praktičnimi vajami in da bi bili na srednjih šolah uvedeni kurzi za različne tuje jezike. Ne vemo tudi, kje dobiti čas za tako važne izpopolnitve obligatnega pouka, če se gredo dijaki v preostanku prostega časa „vojake“.

Tudi administrativne težave stoje novi reformi na potu. Kakšno bo razmerje vojaškega instruktora k zavodu? Bo podrejen ravnatelju? — O tem je mogoče dvomiti. Ali bo imel napram dijakom kako kazensko moč? — Proti temu bi se moral celi učiteljski stan kot en mož zavarovati. Srednja šola mora ostati izključno domena pedagogov. Tudi druge bojazni se vsiljujejo, če premislimo vse posledice. Kako se izvede preiskava, če se dijak morda pregreši na kak način proti oficirju? Ali pride oficir k preiskavi, ki jo ima po „Weisungen“ voditi razrednik? Ali ne privedejo mogoči konflikti k težnji, disciplino dijakom po vojaško poostriti? Proti takim poskusom bi se srednješolsko učiteljstvo moralo ravno tako postaviti z vso energijo; vojaška disciplina bi bila poguba za srednjo šolo.

To so nekako glavni vzroki, vsled katerih srednješolsko učiteljstvo ne more nove institucije pozdravljati. Moramo na novo opozarjati, da imajo srednje šole splošno izobraževalno nalogo. Vse pa, kar bi nam to nalogo obteževalo, naj bo od nas oddaljeno!

—arh—



## VII. REDNI OBČNI ZBOR „PROSVETE“.

**S**edmo leto že obstoja „Prosveta“, a še vedno ne more zaznamovati onih uspehov, ki bi si jih želela. Izmed vseh narodno-radikalnih institucij stoji „Prosveta“ na najrealnejših nogah in morebiti je ravno to vzrok njenemu počasnemu napredovanju. Kajti, kakor hitro se požene za lepo mislijo, hoteč jo privezati k zemlji, jo puste na cedilu one moči, ki vladajo svet, namreč finance. Vsako delo je spojeno z denarnimi žrtvami. Ker pa v teh ozirih „Prosveta“ ne more in ne mara čez svojo moč, se mora pač, dasi nerada, zadovoljiti s tem, kar ji je ravno mogoče storiti. Žalostno pa je, da ostaja vedno devet desetih prošelj neuslišanih.

\* \* \*

Predsednik tov. Krivic je podal račun od splošnega dela „Prosvete“ v preteklem letu. Prirejali so se običajni prijateljski sestanki, kjer so se podajala poročila o izvršenem in neizvršenem; določil se je način, kako naj postane „Prosveta“ kulturna zaslomba srednješolskemu dijaštvu in z delom se je pričelo že letošnje šolsko leto. „Prosveta“ je nadalje sprejela pripravljala dela za „Obrambni muzej“, ki naj postane natančen registrator vseh pridobitev in zgub v našem narodnostnem boju. Končno je predsednik imenoval cenjene podpornike „Prosvete“ in se jim toplo zahvalil za darovane zneske ter se obenem priporočal za nadaljno naklonjenost.

Radi odsotnosti tov. tajnika Zupančiča je podal njegovo poročilo tov. predsednik; razen prejetih in oddanih dopisov ni imel posebnega poročati.

Blagajniško poročilo tov. Vrhovnika je sledeče: Denarnega prometa je bilo 2698·43 K in sicer 1473·86 K dohodkov in 1224·57 K stroškov; prebitka torej 249·29 K. Dohodki so obstajali iz daril 751— K, dalje iz vrnjenih dolgov 267·41 K, iz prebitka leta 1908/09 184·35 K in iz dohodkov knjižnic 165·85 K. Izdalo pa se je za vezavo in nakup knjig 581·29 K, drugi izdatki 303·99 K; oprava in upravljanje knjižnic je vzela 179·25 K, tajniški posli 71·20 K, tiskovine 64·20 K in izredni izdatki 24·64 K. V ročni blagajni je 24·27 K in v poštni kranilnici 225·02 K. Razne korporacije dolgujejo 384·36 K. Dolg „Prosvete“ pa znaša 500·92 K. Čisto premoženje „Prosvete“ je torej brez inventarja 113·31 K, z inventarjem pa 4550 K. Proračun za prihodnje društveno leto izkazuje 1529·29 K dohodkov in 1950 K izdatkov, torej primanjkljaja 420·81 K.

Težišče vsega delovanja „Prosvete“ je že več let ljudsko knjižništvo, kjer si je ravno „Prosveta“ pridobila največ zaslug. Treba pa bo ljudsko knjižništvo poglobiti in mu dati pravo smer, da bodo knjižnice uspešneje delovale. knjižničarjevo poročilo je dokazalo nujnost te poglobitve. Osrednji odbor „Prosvete“ je ustanovil letos 9 knjižnic s 757 knjigami, tako da ima sedaj „Prosveta“ 48 knjižnic. Izpopolnil pa je 5 knjižnic z 215 knjigami. Inventarno število knjig je naraslo od 4645 na 4970, torej za 325 knjig. V zalogi je

še 600 knjig, od katerih je pa večina nerabna. Zelo pa primanjkujejo mladinski spisi.

Revizija knjig se ni izvršila popolnoma, to pa v prvi vrsti vsled pomanjkanja gmotnih sredstev in nezanimanja ljudi za „Prosveto“. Revidiranih je bilo v celem 16 knjižnic. Revizijo koroških knjižnic je izvršil tov. Trošt v vsakem oziru popolno. Revizija je pokazala veliko nedostatkov, v nekaterih krajih popolen neuspeh. Najhujši nedostatek je pomanjkanje knjižničarjev, ki bi bili agilni in poleg tega tudi malo izobraženi. Velika ovira knjižnicam je tudi klerikalni element, ki odvrča ljudi z vso močjo od knjižnic in čitanja.

Delovanje „Dolenjske podružnice Prosvete“ je bilo zelo intenzivno, kar kaže tajnikovo poročilo.

Podružnica je priredila 9, za člane pa 2 predavanji.

Na čajevih večerih so se brali boljši avtorji in se vsestransko obdelovali.

Za kočevsko ozemlje je izvršila podružnica dvakrat privatno ljudsko štetje in sicer prvič s polami Ciril-Methodove Družbe in drugič z boljšimi češkimi polami.

Podružnica ima sedaj 7 knjižnic, od katerih večina dobro deluje. Na novo ni bila ustanovljena nobena knjižnica.

Domača knjižnica šteje okoli 300 knjig.

Dohodkov je imela podružnica 378·29 K, stroškov 374·68 K, torej prebitka 3·61 K. Ker ima podružnica v hranilnici še 10 K, znaša končen prebitek 13·61 K.

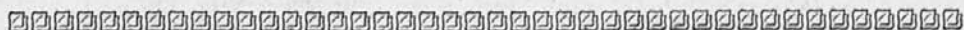
Za „Mariborsko podružnico“ je poročal tov. Weixel. Pritoževal se je nad pomanjkanjem delavcev in razlagal o težavnem delovanju radi vsestranskih ovir. Kljub neugodnemu položaju je ustanovila podružnica letos 2 knjižnici; na mejo in na deželo je razpošiljala časopise. 24. septembra pa se je vršila po njeni zaslugi velevažna narodno-obrambna enketa v Mariboru.

Po predlaganem absolutoriju je bil stari odbor znova izvojen.

Nato so bili prebrani sledeči samostojni predlogi: 1. Občni zbor „Prosvete“ zahteva, da izvede eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva sklep iz leta 1908, katerega smisel je, da člani akad. fer. društva „Vesna“ ne morejo biti člani narodno-radikalnih akad. društev. — Rezultat debate je bil, spraviti kar najhitreje v življenje podružnico ali odsek „Prosvete“ za Gorenjsko.

2. Eksekutiva spremeni svoj statut v toliko, da dobi „Prosveta“ enako-pravno zastopstvo z drugimi narodno-radikalnimi akad. organizacijami, dokler ostane izključno akademično društvo.

Po sprejetju predlogov je predsednik zaključil zborovanje.



## SLOVENSKO DIJAŠTVO.

**Počitniški sestanek v Slovenski Bistrici.** Na sestanku, ki so se ga udeležili vsi ondodni narodno-radikalni abiturienti in akademiki je predaval tov. Goričan: „O kulturnih stremljenjih narodno-radikalne struje“. Tov. Lemež je podal na prav prijeten način zgodovino „Prosvetnega“ razvoja in dela. K debati se je oglasil tov. Krivic, ki je podal jasen načrt za prihodnost ter tov. I. Prekoršek, ki je govoril tudi o ljudsko izobraževalnem delu.

**Blejski počitniški sestanek,** ki se ga je udeležil med drugimi starejšina g. Zalar se je pečal poleg ostalih aktualnih vprašanj z razmerjem narodno-radikalnega dijaštva do akad. fer. društva „Vesna“.

**Logaški počitniški sestanek,** ki se je vršil 23. avgusta in se ga je udeležilo dijaštvo od Idrije do Logatca in zastopniki iz Ljubljane, je lepo vzpel. Po programatičnem predavanju se je razvila debata o ferialni organizaciji za te kraje in izvolil se je pripravljalni odbor, da sklepe izvrši.

**Grosupeljski počitniški sestanek.** Sestanka se je udeležilo ljubljansko dijaštvo in dijaštvo grosupeljske okolice. Predaval je g. dr. I. Lah „O bistvu radikalizma“. Predavanje je bilo zelo zanimivo, ker je g. predavatelj razpravljal kje in na kak način se je pojavljal radikalizem v vseh dobah. Nato je govoril g. učitelj Kos. Razmotrival je, kako pritegniti ljudstvo k našim ciljem.

**Ustanovni občni zbor idrijskega odseka »Prosvete«** dne 17. septembra je lepo vzpel. Misel, porojena na logaškem sestanku, se je udeležila; centrali se je odvzel zopet kos teritorija, ki ga radi prevelikega delokroga ni mogla sistematično obdelavati; za enkrat se je podružnica omejila na idrijski in logaški sodnijski okraj. — Pred novim odsekom se pojavlja popolnoma nov način dela. Vse dosedanje ferialne organizacije stojijo v nacionalnih bojih, vsi odseki, podružnice „Prosvete“ in samostojne organizacije so bile izzvane po nemški in laški nevarnosti. Novi naš odsek pa leži na izključno slovenskem ozemlju brez vseh narodnostnih neprilik in prerekanj. Poiskati si mora zato formulo, ki ga bo najuspešneje vodila k ciljem; za to pa treba poizkusov in radi tega za sedaj tudi tako mal teritorij. Kakor ekspanzivna organizacija kulturne struje se zavedamo svojih dolžnostij in vemo, da se mora obračati naše delo proti škodljivcu slovenske kulture, proti klerikalizmu. Protiklerikalnega elementa je v teh krajih še dosti, saj je bil pred leti edino ta okraj zastopan po naprednem poslancu v dež. zboru. — Predvsem pa povdarjamo dolžnosti napram sebi. Odsek si preskrbi znanstveno knjižnico, ki stopi kmalu v življenje, omogočena s prispevki podpornikov in idrijskih abiturientov. Občni zbor je tudi tolmačil ravnateljstvu realke željo dijakov in resolucijo abit. shoda v Trstu, da se uvede v dijaški knjižnici oddelek s poljudno tehnično literaturo. S kakšnim uspehom, o tem bomo poročali. — Člani so predavali v posameznih društvih, javno pa je bilo predavanje dr. Lončarja „O novodobnem narodnem razvoju Slovencev.“

**Odbor idrijskega odseka »Prosvete«** sestoji iz sledečih tovarišev: načelnik: Janko Mačkovšek, cand. ing.; tajnik: Franc Lapajne, stud. tech.; blagajnik: Gustav Dežela, stud. tech.; knjižničar: Matija Lipužič, stud. mont.; pregledniki: Mirko Dežela, cand. iur.; Anton Sedej, stud. tech.; Franc Turk, eksp. akad.

**Odbor podravske podružnice »Prosvete«** za leto 1910/11 se je sestavil iz sledečih tovarišev: načelnik Bruno Weixl, stud. med.; podnačelnik: Fr. Ks. Zavrnik, stud. vet.; tajnik: Avg. Reisman, stud. iur.; blagajnik: I. Novak, stud. med.; knjižničar: Ferdo Dobravec, stud. iur.; preglednika Fr. Toplak, stud. med. in Vojteh Koprivnik, stud. forest.

**Dolenjska podružnica »Prosvete«** si je izvolila na svojem II. rednem občnem zboru dne 21. septembra sledeči odbor: stud. iur. Janko Legat, predsednik, stud. iur. Avgust Arselin, tajnik, stud. iur. Franc Mramor, blagajnik, stud. iur. Aleks. Jakša, knjižničar.

**VII. redni občni zbor »Prosvete«** 5. septembra 1910. V odbor so bili voljeni: predsednik: cand. iur. Radovan Krivic, podpredsednik: stud. arch. Zorman Ivan, blagajnik: stud. phil. Vrhovnik Fran, tajnik: cand. iur. Zupančič Gilbert, knjižničar: cand. iur. Vrančič Janko, namestnika: stud. vet. Vizjak Janko in cand. iur. Krejči Viljem, preglednika: cand. iur. Pleško Albin in cand. iur. Trampuž Fran.

**Izredni občni zbor »Prosvete«,** 29. septembra 1910. Radi odstopitve starega odbora je bil na izrednem občnem zboru voljen sledeči odbor: predsednik: cand. iur. Krivic Radovan, podpredsednik: stud. iur. Pekle Darin, blagajnik: stud. phil. Vrhovnik Fran, tajnik: stud. iur. Železnikar Saša, knjižničar: stud. vet. Vizjak Janko, namestnika: stud. iur. Brilej Ernest stud. med. Šlajmer Boris, preglednika: stud. arch. Zorman Ivan in cand. iur. Zupančič Gilbert.

**Redni občni zbor »Adrije«,** »Adrija« si je izvolila za zimski tečaj 1910/11 sledeči odbor: predsednik: med. univ. cand. Brunon Weixl; podpredsednik: stud. tech. Evgen Tuječ; tajnik: stud. med. Boris Šlajmer; blagajnik: stud. tech. Rado Schweiger; knjižničar: stud. iur. Avguštin Reisman; časnikar: stud. tech. Fran Lapajne; gospodar: stud. iur. Saša Železnikar; namestnika: stud. iur. Vekoslav Goričan in stud. tech. Drago Leskovšek; preglednika: med. univ. cand. Ivan Jurečko in stud. arch. Ivan Zorman.

**»Slovenija«** si je izvolila za zimski tečaj 1910/11 sledeči odbor: predsednik: stud. iur. Stanko Virant; podpredsednik: stud. iur. Rad. Brenčič; tajnik: stud. med. Vekoslav Košir; blagajnik: stud. iur. Juri Štempihar; knjižničar: stud. med. Lojze Zbačnik; gospodar: stud. iur. Anton Kodec; arhivar: stud. iur. Rudl Trošt; namestnika: stud. iur. Jože Rus in stud. iur. France Zdolšek; pregledniki: med. univ. cand. Mirko Černič; stud. med. Ivan Raišp in stud. iur. Ivan Sajovic.

**»Tabor«** si je izvolil za zimski semester 1910/11 sledeči odbor: predsednik: cand. iur. Alojzij Trstenjak; podpredsednik: cand. iur. Anton Potočnik; tajnik: cand. chem. Vladimir Frankovič; blagajnik: stud. iur. Anton Pernat; knjižničar: cand. phil. Karol Krajnc; gospod: stud. geod. Karol Škerk; namestnika: stud. iud. Julij Bučar in stud. geod. Janko Hreščak; pregledniki: cand. tech. Fran Fischer, cand. med. Stanko de Gleria in cand. phil. Fran Šlibra.

## SREDNJEŠOLSKI VESTNIK.

(Idrija.) Lep pedagog mora biti profesor Kuželicki na idrijski realki. Dijake psuje z imeni, ki jih navadno rabijo ljudje najnižje vrste; spravlja

se na malenkosti, ki so brez pomena, le onega, kar bi bilo v resnici v korist dijakom, se noče oprijeti. Če še ne ve, da rodi tako početje le odpor mesto uspehov, mu bodi danes povedano: dijaki srednješolci niso več ljudskošolski otroci, z lepo besedo se več doseže kot z zmerjanjem in tudi avtoriteta se pridobi na drug način, kakor si predstavlja g. Kuželicki. In še nekaj! Če se ne motimo, je učni jezik pri risanju slovenščina, čemu torej vpeljavati nemščino?

**Slovenska nižja trgovska šola v Ljubljani** je letos otvorila drugi razred in postala popolna. Ima sedaj dva redna razreda in pripravljalni razred. Ker je šola popolnoma v klerikalni oblasti, bo treba sem ter tam spregovoriti odločno besedo.

**Iz mariborske gimnazije.** Ni je kmalu tako močno obiskovane gimnazije, kakor je letos mariborska. Vzprejetih je bilo na to gimnazijo z začetkom šolskega leta 1910/11 561 učencev in 12 učenk; med temi je 343 slovenskih dijakov, ostali so Nemci, izmed tovarišic so 4 Slovenke. Vsled takega navala obsega sedaj gimnazija 14 razredov in sicer ima 1. b. razred vzporednico, 5. razred je pa deljen v a. in b. razred, vendar so v obeh Slovenci in Nemci. Ne bo dolgo časa in dobil bo vzporednico tudi šesti razred, ki šteje 65 učencev. — Tudi letos so si pridobili dijaki in sicer višješolci dovoljenje, da smejo ob nedeljah popoldne pod nadzorstvom člana profesorskega zbora telovaditi v gimnazijski telovadnici. Zanimanje je še sedaj radi lepih nedelj majhno, a nadejati se je večjega, ko pritisne mraz in minejo krasni dnevi. — Končno si usojamo vprašati svoje klerikalne tovariše iz semenišča, kako neki imenujejo to, če je pretepen kak tovariš, ker ni slučajno istega mlšljenja, tako, da mora ostati nekaj časa dema in varovati posteljo? To pač ni nasilstvo in terorizem?! Razumemo se, kaj ne?

**Na državni gimnaziji v Gorici** smo dobili slovenske paralelke; letos ima slovensko paralelko prvi razred. Natančnejše o tem kakor o ostalih gimnazijah in statistiko slovenskega srednješolskega dijaštva prinesemo radi pomanjkanja prostora v prihodnji številki.

**Slovenska trgovska šola v Trstu** se je otvorila s 1. oktobrom t. l. Dolgoletni prošnji tržaških Slovencev je s tem ustrezno. Že par let zaporedoma se je odlašala njena otvoritev. Letos pa je, sicer šele v prvi polovici septembra, došlo dovoljenje od naučnega ministerstva, da se sme šola otvoriti. Šola bo za sedaj dvorazredna nižja trgovska šola s popolnoma slovenskim učnim jezikom. Zavod ima tudi pripravljalni razred. Za letos se je otvoril prvi razred (7 učencev) in pripravljalni razred (27 učencev). Za provizoričnega ravnatelja je imenovan g. Jos. Ulčakar, ravnatelj „Tržaške posojilnice in hranilnice v Trstu“, dalje podučujejo: prof. Vaso Mirk, prof. dr. Ivan Merhar, prof. I. Marn. Kot pomožni učitelji (stalno nastavljeni na c. kr. državni gimnaziji), c. kr. učitelj Hrabroslov Čok ter odvetniški koncipijent dr. Ant. Vekoslav Delak. Sredstva za šolo so se privatnim potom zbirala že par let. Poleg tega pripada po društvenih pravilih vsakoletni dobiček „Trgovske in obrtne zadruge v Trstu“ fondu za vzdrževanje slovenske trgovske šole v Trstu. Financionalno je torej šola popolnoma zasigurana. Šolo upravlja kuratorij, kateremu stoji na čelu kot predsednik dr. Gustav Gregorin, odvetnik in dež. poslanec. Šola ima — sodeč i po sestavi kuratorija i po sestavi učiteljskega zbora — najlepšo bodočnost pred sabo; kajti podaja garancijo, da bodo njeni absolventi zares zmožni delavci.

## TUJEZEMSKO DIJAŠTVO.

**Mnenje ameriškega slovenskega dijaka.** Že dalj časa pazno zasledujem razvoj narodno-radikalnega dijaštva in pridno prebiram „Omladino“, ki je priobčila že marsikatero trezno pisane članke. Zapazim pa, da pri vseh organizacijah slovenski dijaki posnemajo večinoma nemško ali kvečjemu češko dijaštvo in nemško ter češko socialno in modroslovno naziranje. Posebno v vašem listu vidim, da zajemate glavne ideje od čeških miselcev, predvsem od Masaryka, katerega tudi jaz visoko cenim. Vse to me je napotilo, da sem vas hotel opomniti na važno točko, da bi se pri razvoju svojega programa ozirali tudi na druge narodnosti, zlasti na mišljenje in delovanje angleškega ali ameriškega dijaštva. Angleži so znani kot najbolj trezno in najboljše gospodarsko misleč narod; zakaj bi se bolj ne ozirali nanje?

Bivam v Združenih Državah že sedem let in sedaj že šesto leto študiram med ameriškimi dijaki; mislim raditega, da sem z občevarjem z njimi do dobra prodrli v njih mišljenje in da lahko govorim kolikor toliko kot avtoriteta. Znano mi je pa tudi demokrasko mišljenje ameriškega ljudstva, ki ga mora narodno-radikalna dijaška organizacija proučevati, ker se tudi postavlja na strogo demokrasko stališče.

Ravno s tem, ako bi nekateri člani vaše organizacije dobro proučili ameriške in angleške socialne in politične razmere, bi lahko spoznali, da več točk, ki ste jih sprejeli na I. vseslovenskem shodu narodno-radikalnih abiturijentov, ni nujno potrebnih za izvršitev vašega narodnega in socialnega programa.

Ker bi vzelo preveč prostora, spuščati se na drobno v ameriške socialne razmere, hočem opozoriti čitatelje samo na nekaj točk.

Glavna življenska filozofija Amerikancev je udobno, prijetno življenje in osebna prostost. Iz teh dveh izvira vse drugo socialno in politično ter ekonomsko naziranje. Vsak naj dela in se trudi, da si pridobi premoženje in tako vsaj za bodočnost prijetno življenje. Ni se treba brigati za druge, ako skušajo istotako obogateti, samo da tebi ne delajo napotja. Zato v Ameriki ne poznamo nevoščljivosti v finančnih krogih, ampak trezno premišljeno tekmo vanje. V financah je v Ameriki izključena vsaka osebna strast, tu deluje le hladen razum in volja. Le tako si moremo razlagati prijateljsko osebno občevarje med najhušimi trgovskimi nasprotniki.

Amerikanec nikogar ne zatira, ako se sam ne da zatirati. Po sedanjem kapitalističnem sistemu je pa izkoriščevanje delavcev in sploh ljudstva upravičeno, ker drugače bi se moral vpeljati socializem. Vprašanje je le, kdo sme postavno delavce bolj izkoriščati, kdo manj. Amerikanec pusti vsakemu, da se razvija po svoje, ako mu seveda dopuščajo razmere in njegov lasten značaj. Tukaj imajo vsi pridni delavci priliko do avanziranja, neglede na rojstvo ali narodnost.

Sinopsa ameriške filozofije je, da naj človeštvo gleda, da se mu bo dobro godilo na tem svetu.

Osebna prostost je drugo načelo, na katerem sloni ves sedanji ameriški socialni in politični sistem. Prostost vesti, prostost govora, prostost tiska. In ravno ta prostost vcepi vsakemu Amerikancu tisti znak individualnosti, ki ga tako občudujejo Evropejci. Nekateri seveda smatrajo nastop Amerikancev kot aroganten in bahaški, ker so bili vzrejeni po gotovih neizpremenljivih zakonih, ki ubijejo vsako samosvoje mišljenje.

Amerikanec si sam ustvarja svoje naziranje in se ne briga za osebna naziranja svojih sosedov in tovarišev. V javnosti, kjer so zbrani ljudje več mišljenj, ne boste nikdar slišali pogovora o verskih ali modroslovnih vprašanjih, ako bi se bilo bati, da bi bil žaljen ta ali oni.

Na teh principih deluje tudi ameriško dijaštvo.

Študiram medicino na univerzi Western Reserve v Clevelandu v Ohio. V medicinskem oddelku nas je bilo lani okoli sto dijakov. Predsednik univerze je protestantovski pastor, profesor, Rev. Thwing. Med profesorji so možje vseh ver in različnih naziranj. V našem razredu v drugem letniku je bilo lani 24 učencev; med njimi sta bila dva Irca, dva Nemca, dva Čeha, jaz - Slovenec, en Jud, drugi so bili Angleži. Amerikanci so večinoma protestanti, oziroma indiferentisti; Irca sta seveda stroga katolika; en Čeh je bil katoličan, drugi protestant, Jud je tudi še površno spolnoval svoje judovske obrede, dočim sem bil jaz, kot triletni kandidat za duhovnika „modern katoličan“. Med Amerikanci so bili trije sinovi protestantovskih pastorjev. In vendar ni prišlo v obeh dveh letih, dasi smo občevali dan na dan skupaj, do najmanjšega prepira glede verskih vprašanj. Za večino angleških sošolcev niti ne vem, h katerim sektam pripadajo, ker se o veri nismo nikdar menili.

In tudi glede narodnosti nismo prišli do najmanjšega nesporazumljenja. Semintja smo se norčevali iz „Dutchmanov“, kar je bilo pa le za šalo. Ni bolj galantnih in gentlemanskih dijakov, kakor so Amerikanci. Pred par leti sta v ljubljanskem semenišču študirala dva Irca, ki jih je poslal tja clevelandski škof. Kakor se je poročalo, sta morala prestati mnogo zasmeševanja in zbadanja od slovenskih bogoslovcev. Vse drugače so ravnali s Slovenci v semenišču St. Paul v Minnesoti, kjer so več let Slovenci uživali večje pravice, kot sami ameriški dijaki.

Čudovito je, kak mir in kako prijateljstvo vlada med ameriški dijaki. V dveh letih se ne spominjam razen dveh slučajev, da bi prišlo med sošolci do najmanjšega prepira, kjer bi res odločevala jeza. In Amerikanec pozabi jezo čez noč.

Iz teh vrstic lahko slovensko narodno-radikalno dijaštvo povzame lepo lekcijo, da je namreč socialno delovanje dijaštva mogoče tudi brez strogo verskih točk v programu. Glavna naloga je, skrbeti, da se bo našemu

narodu godilo dobro na svetu, za drugi svet naj skrbi sam po svojem prepričanju. Lahko seveda pri tem svarite pred duhovniki, ki versko čuvstvo zlorablajo v politične in v svoje samopašne namene. Konfesijo samo naj bi pustili pri miru. (!)

Slovensko dijaštvo bi moralo nastopiti za osebno prostost, da ima vsak lahko nazore, o katerih je prepričan, samo da dela v splošno korist naroda. Vse avstrijsko dijaštvo bi moralo nastopiti za svobodo tiska in za svobodo kolportaje, katero ima Amerika že nad sto let in katera je naredila Amerikance socialno to, kar so dandanes. Ako bo naše ljudstvo bolj izobraženo in ako neklerikalno časopisje opusti one osebne napade in pristransko fanatično pisavo ter bo začelo posnemati angleško in ameriško časopisje, potem si bo vsak Slovenec sam izbral svojo osebno versko in filozofsko prepričanje, dočim bo vse skupaj vezala glavna ideja, da bodo delali za gospodarski napredek naroda in za osebno prostost; da bomo imeli že tukaj na svetu raj, kolikor je sploh mogoče pri nepopolnih bitjih in ki se naj nadaljuje na drugem svetu, ako verjamemo vanj.

Moj predlog je torej, da slovenski dijaki začno študirati angleški in ameriški socializem, ekonomijo, industrijo in politiko ter s tem pomagajo delati pot za splošno humaniteto, ki ima osrečiti bodoče rodove.

*France Jauh.*

Priobčujemo dopis iz Amerike, ker nam daje lepo priliko pokazati, kako pravilni so naši cilji in kako upravičen je naš kulturni boj. Zanimivo je, kako hitro pozabi človek v tujini, v kakem stadiju se nahaja razvoj našega naroda, kako hitro pozabi na vse zapreke in težkoče, ki segajo skoro do neba in onemogočujejo tudi najmanjšo udejstitev onih želja, ki jih goji ameriški dopisnik. — Naš položaj more razumeti le oni, ki je v vrtincu našega dnevnega boja, napredku pomagati na plan pa le oni, ki je postal otožen v tujini pri spominu na rodno zemljo, odrinil vse roke oklepajoče ga na tujih tleh v lepšem življenju in se vrgel v delo, potem ko je spoznal da je vse izgubljeno... Lahko je v Ameriki pisati tako, kakor je pisal naš pisec. Amerika nima globoko razpletenih korenin tisočletne tradicije kakor Evropa, kjer bolešno zaječi toliko ljudstva, kadar se upre ob zemljo gigant-kultura in izruje eno vezij. V Ameriki niso stanovali olimpijski bogovi, ni sijalo helensko solnce, oči se niso bliskale s ponosom: *civis romanus sum*; jezera krvi so bila prelita za ravno nasprotno geslo, kakor vlada danes v Ameriki... Tam ni vladal srednji vek v svetlobi in temi, vezi ogromne cerkvene organizacije niso privezavale nase držav in posameznikov z bulami, konkordati, z ognjem in z mečem! V velikih mestih ne padajo misli v spomine... V Evropi se vrši ogromno in počasno delo. Vsaka korenina zase mora poginiti, predno bo uspevalo ono, kar uspeva v Ameriki. Deželo brez tradicij so posedli moderni evropski rodovi in nobena tradicija, niti verska, niti gospodarska, niti socijalna, niti narodna jih ni ovirala pri njih delu in razvoju. To je ona glavna točka, katere ne smemo

pustiti izpred oči, kadar pretakamo solze nad staro Evropo. Najmanj pa se smemo spustiti tako daleč, da bi se znašali nad našim narodom, ko se je ubožec šele zavedel, da za gorami žive države in narodi, ki nimajo več navade, rediti kasto ljudij z nazori, da brez njih prisotnosti človek ni človek, da se brez njih ne morejo potrošiti vsako leto milijoni v namene, ki odklepajo nebeška vrata, ki nimajo več navade, prepuščati vzgojo naroda tej kasti, ki mu z vsemi sredstvi zapira pot do spoznanja in ki tudi te navade nimajo, da bi na podlagi najsvetejše ljubezni zapravljali milijone ljudstva, da bo na ta način in na tisoče podobnih do dobra skušano in tako deležno večnega veselja.

Tudi mi moramo pomagati Evropi. Priti moramo v črno zastraženi vrt, priti do onega srebrnega potoka, ki teče po črni strugi v vatikanske globine, iz katerih se ne povrne kdaj kaplja. Podreti moramo deblo, ki ne nosi sadu, na katerem ne zeleni listje in ne diše cvetovi. Niti za las ne smemo odnehati od dela, ki ga pridigujemo tolikrat, ker le potem si bomo vzgojili razumništvo, ki bo zanašajoč se samo na svoje prepričanje, ustvarilo one čase, ki si jih želi ameriški pisec. V boju zoper duhovniško kasto moramo pa obenem delati na to, da ji izpodbijemo njeno glavno oporo, to je versko čuvstvo.

Popolnoma se pa strinjamo z dopisnikom v izpodbujanju k proučavanju angleškega in ameriškega življa. Angleški „selfgovernment“ bi nam mnogo koristil; kajti discipline potrebujemo, ne sicer umetno vzdrževane, kakor je to na Nemškem in ki je radi tega nestalna, ampak discipline pri samem sebi, smisla za skupnost in respektiranja individualnosti. Kaka postane potem bodočnost, je pokazal oris ameriških razmer in zakaj moramo nadaljevati započeti kulturni boj, smo pokazali mi. Najmlajša generacija se bojuje sama in zato bodi dolžnost vsakega naprednega narodno-radikalnega dijaka, da privede sam sebe do najvišje stopinje razvoja in zastavi svoje zmožnosti v započeto delo. Vsako odnehanje in uvaževanje je pa naše nazadovanje.

Natančno črko za črko nismo odgovarjali ameriškemu piscu, ker smo hoteli podati le ogromno razliko med Evropo in Ameriko in vzroke, ki so slednjo privedle do njenega svobodnega razvoja in do njenih današnjih socialnih razmer. Podrobneje naj si stvar premisli vsak sam in veselilo nas bo, ako dospe do lepših rezultatov in nam jih sporoči. Ameriškega somišljenika pa prosimo, da naj nam napiše kaj strokovnih člankov, tičočih se ameriškega šolstva.

*Uredništvo.*

## DIJAŠKO-SOCIALNI VESTNIK.

Deželna vlada kranjska mečka že poldrugo leto z rešitvijo Poljakove ustanove „Inženir II“ z glavnico 9000 K. Razpisana bi morala biti eno leto po smrti plemenitega pokojnika, pa akt še dosedaj ni rešen. Zahtevamo energično, da se dela z dijaškim denarjem drugače!

**Skrbna Avstrija!** Navada je bila, da so dobili dosedaj nepremožni visokošolci t. zv. ministrsko podporo. Sicer so bile te podpore precej bele vrane, a bilo je vsaj nekaj. Letos se pa vračajo prošnje za to podporo od ministrstva za uk in bogočastje z žalostno pripombo, da je v tem letu nemogoče koga uslišati in sicer radi pomanjkanja potrebnih sredstev. Čudovita samotožba! Pa saj vemo, v Avstriji mora biti vse narobe. Milijone bomo poganjali v srednjih šolah s smodnikom v zrak in vzgojevali mladino z morilno zabavo; visokošolec pa strada radi — pomanjkanja potrebnih sredstev v lepi tolažbi, da skoro dobimo navdušeno patriotično mladež, nove kanone in slično robo. Ne Avstrija, tako se ne vzgajajo državljani!

**Filozofom.** Pred par leti je morala nastopiti „Omladina“ odločno proti filozofskemu študiju, ker je število slov. filozofov tako silno naraslo (202), da se je bilo opravičeno bati, da ne bodo mogli dobiti vsi absolventje na domačih tleh kruha. Naše svarilo je pomagalo, število slov. filozofov se je od leta do leta manjšalo, za nekatere stroke že preveč. Kakor smo tedaj svarili, tako danes zopet lahko nasvetujemo filozofski študij za nekatere stroke. Nasvetujemo predvsem naravoslovje, kateremu naj bi se posvetili kaki trije filozofi, ki imajo veselje do te stroke. Nasvetujemo dalje zgodovinski študij. Letos so nastavljeni trije zgodovinarji, ki so le deloma izprašani. Priporočamo končno moderno filologijo s skupino nemščina-francoščina, nemščina-slovenščina ali nemščina-klasična filologija. Odločno moramo pa odsvetovati matematiko (letos sta dva izprašana slov. matematika brez službe!), za katero tudi v naslednjih letih ne bo ugodneje, in klasično filologijo. Konečno povdarjamo še sledeče: kdor se posveti filozofskemu študiju naj vzame svoj poklic resno in naj za trdno sklene, da napravi vsaj v petih letih izpite. Filozof brez izpitov ne more dobiti v prihodnjih letih niti najslabše suplentske službe.

**Vzgojevalno in naobraževalno društvo »Domovina« v Ljubljani.** V jeseni lanskega leta se je ustanovilo v Ljubljani dij. podporno društvo „Domovina“. Ni zasledovalo namena, dajati srednješolcu miloščine, ampak ustanovilo se je zato, da vrši slovenska napredna javnost potom tega društva napram našemu srednješolskemu dijaštvu svojo socialno dolžnost. Socialno stanje slov. srednješolca v Ljubljani ni bilo namreč tako, da bi nanj lahko s posebnim ponosom gledala slov. metropola. Ljubljanski srednješolec je bil siromak, ki si je moral prislužiti svoj obstanek velikokrat na prav nizek način, ker je bil odvisen od neprijetnih dobrot in naklonjenosti raznih činiteljev. Umevno je, da take razmere kaj slabo vplivajo na našo mladino, da jo naravnost ubijajo in ji vcepljajo čut za preveliko ponižnost in hlapčevstvo. Ljubljanski starešine, zbrani v Izobraževalnem Klubu, so se temeljito bavili s socialnim vprašanjem slov. srednješolca v Ljubljani in sklenili so osnovati organizacijo naprednih Slovencev, ki bi skrbela za naš srednješolski naraščaj. Tako se je ustanovilo 13. sept. 1909 dijaško izobraževalno in vzgojevalno društvo „Domovina“, ki bi naj bilo nekako socialno oddolženje napredne javnosti napram srednješolcu. Vodila nas je misel, da naj pomaga ena generacija drugi; kar so naši predniki žrtvovali za današnjo inteligenco, to moramo mi poplačati s tem, da skrbimo za dijaški naraščaj.

Odbor društva ima pogodbo z gospodinjo, kateri plača za opoldansko porcijo à 32 vin, večerno porcijo à 20 vin. Jedilni list določuje razven petka vsak dan juho, meso in 2 prikuhi. Če je ena prikuha, dobe dijaki mesto druge kruh. Za večerjo so trikrat mesne, sicer močnate jedi. Dijaško kuhinjo je obiskovalo v prvem letu 74 učencev vseh ljubljanskih srednjih šol. Pri vzprejemu se ozira predvsem na starejše dijake iz višjih razredov.

Merodajno za vzprejem je potreba, nadarjenost in pridnost dijaka. Do konca maja l. 1910 so prejeli dijaki 13.259 porcij obedov in 12.572 porcij večerij, za kar je izdal odbor K 6953/05. Dijaki dobivajo hrano ali brezplačno, ali za polovično ceno, ali pa se jim dovoljuje obisk dijaške kuhinje proti povračilu polne cene, ki jo plača društvo gospodinji za hrano. V preteklem letu samo  $\frac{1}{6}$  dijakov ni dobivala hrane brezplačno.

„Domovina“ je vezana edino na naklonjenost in dobrohotnost slov. napredne javnosti. Društvo dobiva mesečne, redne in slučajne prispevke. Ti prejemki so znašali tekom prvega leta vsoto 11.597 K. To vsoto bi bilo skoraj nemogoče doseči, da se niso oprijele z vso vsmo „Domovine“ ljubljanske narodne dame. Porazdelile so si delo s tem, da se je izbral odsek, ki je prevzel nabiralne pole za društvene prispevke; vrhu tega nadzorujejo tudi sicer dijaško kuhinjo. Obedovalnico „Domovine“ pa nadzoruje stalno vsaki dan opoldne in zvečer društveni blagajnik prof. Ant. Jug, mestna šolska zdravnik in mestni tržni nadzornik.

Društveni odbor pa se tekom prvega leta ni le pečal samo z vprašanjem kuhinje, temveč je uvedel za čas počitnic prenočišča za potujoče dijake, katerega se je v letošnjih počitnicah poslužilo okoli 30 dijakov. Da se tudi v zdravstvenem oziru skrbi za naše dijaštvo, se je odboru posrečilo pridobiti na eni strani zdravnike, ki bodo naše dijaštvo brezplačno ordinirali, na drugi strani pa so nekateri lekarnarji že obljubili dajati našim dijakom brezplačno zdravila.

Ker se nadalje godi velik nedostatek pri vzgoji naše mladine s tem, da je težko najti primernih stanovanj, je odbor „Domovine“ letos posredoval tudi pri oddaji dij. stanovanj. Ravno v tej točki pa se temeljito pripravlja na drugo prepotrebno akcijo na ustanovitev dijaškega internata, s katerim naj končno napredna Ljubljana zadosti že tolikrat se ponavljajoči želji napredne javnosti, zlasti iz dežele.

## VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

**Radovan Krivic: V dobi zahtev po vseučilišču.** Ne vem, če je še kaj tako bogatega na protislovjih, kot slovensko javno življenje. Hoteli bi zedinjeno Slovenijo — pišemo pa zgodovino in zemljepisje Štajerske, Koroške, Kranjske, Primorske, Beneške Slovenije ... Velik greh je biti pristaš svobodne misli — sam škof moli za izgublence. Brezverski načelnik svobodne misli bi pa dobil od škofovega lista dobro plačilo, če bi hotel pisati v list, ki mu je vera vse.

Ustanavljajo se gospodarska obrambna društva; po dve leti se piše o njih. Navdušujemo se za narodno obrambo: slovenski prvak pa ne ve, da se takšna društva ustanavljajo; ničesar mu ni znanega o njih, a odborništvo si izsili. Govori se vsepovsod o potrebi narodno-obrambnega dela: če se pa napravi tečaj, ki bi podučil o metodi dela, ki bi dal iniciativ za delo, takrat pa konstatujejo stari bogovi, z zavihanim nosom, da je tečaj le za „mlade“, da je to le „teorija“, ki jim ni zanjo .... To je en del te slike naše „starin“-ske kulture.

Prirajamo shode za vseučilišče; resolucije pošiljamo na Dunaj; deputacije hodijo k ministrom z izjavami, da imamo za univerzo vstvarjene vse predpogoje. Za našo kulturno zahtevo gre pa prvi v boj Gostinčar, da se potem lahko piše: ljudstvo je govorilo za vseučilišče, ljudstvo zahteva univerzo .... Resnica je pa, da se oni del tega ljudstva, ki pride tu v

vpoštev sploh ne briga za predpogoje za univerzo. Na tej „domači univerzi“ se bo gojila tudi znanost; toda za znanost se domači ljudje prav malo brigajo. Če izide slovenska znanstvena knjiga, se o nji nič ne govori in ne piše; če se pa že piše, se pa tudi prigodi, da „kritik“ knjige niti prebral ni, ali pa da izstriže uvod iz recenzijskega eksemplarja ter ga da tiskati kot — kritiko. Znanstvene knjige so nam, kakor je videti, deveta briga in vendar smo zreli za slovensko univerzo. Vse predomače si predstavljajo ljudje našo univerzo!

Ne vem, kako je bilo včasih. Zato ne vem, kakšno usodo je doživelo dr. Fr. Lampetovo: Dušeslovje ter Uvod v modroslovje. Kako je bilo z dr. Krekovim: Socializmom, tudi ne vem. Knjiga je razprodana, dobro znamenje — ali kljub temu se mi zdi, da jo je najbrže doletela ista usoda ko dr. Ušeničnikovo: Sociologijo.

V zadnjem času je izšlo na Slovenskem par znanstvenih knjig. Drtina: Miselni razvoj evropskega človeštva ter dr. Rostohar: Uvod v znanstveno mišljenje. Izdala „Omladina“. Dr. A. Ušeničnik: Sociologija. Dr. Prijatelj je napisal prvi del životopisa o Kersniku. Dr. Dragotin Lončar je izdal delo: Dr. Janez Bleiweis in njegova doba. In slovenska žurnalistika glede teh knjig?! Komaj da jih je omenjala, če jih sploh je! In vendar smo zreli za univerzo!!

Da se ni pisalo in debatiralo o prvih dveh knjigah, tega ni zameriti; izdala jih je pač mladina, stremeča za ciljem, da bi enkrat povečala narodu kulturo. Zato pa ta mladina po nazorih merodajnih Slovencev ne zasluži pažnje. Kaj bo takšna mladina, tako resna; čemu to? (Da ne bom delal krivice: „Čas“ glasilo Leonove družbe je prinesel o Rostoharjevi knjigi obširno kritiko, izpod peresa dr. A. Ušeničnika.<sup>1</sup> Pomišljam pa pod dejstvom, da še ni kritike o Ušeničnikovi „Sociologiji“.<sup>2</sup>) Dr. Prijateljovo delo izpustim: optimist sem in sem uverjen, da bodo pisali slovenski inteligenti in politiki obširne eseje o njegovem krasnem delu. Zamišljam se pa nad tem, da je ostal spis dr. Lončarja — neopažen. Neopažen pravim: kajti če se izdaja takšnega dela, kot je Lončarjevo delo samo suhoparno registrira, potem lahko rečem, da je delo ostalo neopaženo. Ne bom danes govoril o spisu — o tem prihodnjič — a omenjam le par besed.

Za svojo osebo bi najraje postavil spis dr. Lončarja kot prvi v vrsto slovenske znanstvene literature, poleg pa spis dr. Prijatelja. Obe deli sta kar najbogatejši problemov o slovenski kulturi, politiki in tozadevnih perspektivah. Človek bi mislil, da bodo oni, ki imajo monopol na slovensko politiko, kar drug čez drugega pisali članke v žurnalih ter samostojnih brošurah o problemih, ki se jih je je pisatelj dotaknil. Življenskega pomena je za našo kulturo in politiko, kako razrešimo one probleme, ki nam jih je pokazal dr. Lončar. In ker je pisatelj že sam podal in načrtal pot k razrešitvi, sem radi tega pričakoval obširne diskusije. A nič, naši „politiki“ molče; kako ne bi — saj morda niso imeli časa preštudirati knjige, ki podaja analizo razvoja slovenske politike. Ali pa se jim morda zdi razreševanje takih vprašanj — teorija?! Morda! Toda živimo v času

<sup>1</sup> V zadnji številki „Naših Zapiskov“ je o knjigi obširno obravnaval dr. H. Tuma.  
Op. ured.

<sup>2</sup> Kar je „Slovenec“ pisal o tej knjigi — to ni vredno nič — to je reklama. Kar je pisal „Dom in Svet“ pa tudi ne vem, kako bi rekel. „Kritik“ nazadnje pove, da ni knjige cele prečital.

zahtev po slovenski univerzi, kjer bodo takšna vprašanja ter njih razrešitev tvorila centrum. Na univerzi, ki nam naj vstvari silno slovensko kulturo, bo tvorila narodnostna filozofija središče, okolo katerega se bodo zbirale vse druge discipline. Narodnostna filozofija bo določevala metodo slovenskega kulturnega dela. Ni vse eno za razvoj in napredek kulture, kakšna je znanost, ki kulturo vstvarja. In zato nam ne sme biti vseeno kakšna je Ušeničnikova „Sociologija“. V dobi zahtev po slovenski univerzi smo, pa vendar se ne brigamo, bolje, ne brigajo se „merodajni faktorji“, kakšna bo naša narodnostna filozofija. Kaj mar slovenskim politikom ideja slovenskega naroda, kaj jim mar slovensko vprašanje! Take stvari so lahko obravnavali Palacký, Havlíček, Masaryk; a Masaryk — kakor je slovenska liberalna žurnalistika konstatirala — ni velik in vpliven politik. Kaj mar njim vse te stvari in kaj briga vse to druge slovenske inteligente! Čemu? „Saj imamo že vse predpogoje za slovensko univerzo vstajene!“ S takimi stvarmi se naj pečajo dr. Lončar, dr. Prijatelj ter njihov krog — tako si morda mislijo slovenski inteligenti, no če sploh vedo, da izdajajo Lončarji in Prijatelji takšne študije.

Končam za danes z željo, naj bi naša akademična društva letošnje svoje izobraževalno delo omejila na razpravljanje o idejah, ki so v taki obilici v dr. Lončarjevi knjigi. Hvaležni so taki razgovori in donašajo sad, to vem iz skušnje, ki jo imam iz preteklega šolskega leta iz akademičnega društva „Adrije“ v Pragi. Vršila so se predavanja in debate v posameznih okrajih v direktivi Lončarjevega spisa. Bilo je to prijetno in lepo in ko sem se zadnjič poslavljaj od tovariša dr. I. L-a, mi je dejal: Nadaljujte tam gori delo, ki smo ga lani začeli: slovenski kulturni boj z vso njegovo mnogostranostjo. Knjigi, dr. Lončarjeva in dr. Prijatlja, bodita direktivi. Obe deli sta vir za „razrešitev slovenskega vprašanja“.

**Pogled na prvo četrtoletje Družbe sv. Cirila in Metoda.** Družba sv. Cirila in Metoda je izdala ob 25 letnici svojega obstanka, ki jo obhaja letos knjižico, kjer je na široko popisano njeno delovanje. Kdor hoče dobiti popolen pregled te naše narodne institucije, naj vzame knjižico v roko. Našel bo v njej veliko storjenega in še več nakazanega. Natančno se zaenkrat ne bomo spuščali na mesta, s katerimi bi se ne strinjali, ampak to pot knjižico z lepimi zgodovinskimi podatki kar najbolj priporočamo; opremljena je s slikami za Družbo zaslužnih mož in z zemljevidom slovenskih pokrajin. Cena 1 krona.

**Dijaški Almanah za leto 1910—1911** prinaša poleg koledarske vsebine, pregleda slovenskega šolstva in informativnih podatkov vseh dijaštva se tičočih stvari pet zanimivih člankov. V črtici „Naše priprave za slovensko vseučilišče“ je natanko podana pot, ki bi jo morala udariti slovenska inteligenca, da bi zagotovila gmotno bodočim vseučiliščnim učiteljem študijska leta. Upamo, da resnične besede ne bodo ostale brez uspeha. — Spisa „Masaryk učitelj in vzor“ in „Pomen literarne umetnine“, sta namenjena srednješolski mladini, ki naj si v njih poišče marsikako koristno zrno. Članek „Po III. narodno-radikalnem shodu“ podaja sicer malo trpkost, pa verno sliko tega shoda; tako je pravilno; kdor je mož, prenese tudi resnično besedo. Krasen oris „Pangermanizma“ in njegovega delovanja je potekel izpod peresa znanega manjšinskega delavca tov. Leva Brunčka. Skica je tako verna in grozna in za nas tolike važnosti, da bo gotovo vzbudila pozornost. Dijaški Almanah najtopleje priporočamo. Stane 1 krono in se naroča pri upravništvu „Omladine“.

## RAZNO.

**Profesor na ljubljanskem mestnem liceju, g. Anton Jug** je radi svojega govora na skupščini „Zaveze jugoslovanskih učiteljev“ v disciplinarni preiskavi. Obtožen je antipatriotičnega in antiklerikalnega pregreška. Dasi vemo, da so kranjski klerikalci in liberalci nabasani nekrščanske krivičnosti do bližnjega, vendar upamo, da zmaga pravična stvar in želimo g. profesorju srečen izid.

**Velika organizacija narodno-naprednega dijaštva** se snuje. Stala bo na stališču: nacionalizma, svobodomiselnosti ter demokratizma. Gradiva, tičočega se organizacije je toliko, da ga ni mogoče pismenim potom pošiljati posameznim društvom. Zato so sklenili, da bodi sobotna številka „Slov. Naroda“ njihovo glasilo. Kakor poroča „Slov. Narod“, ne morejo ustanoviti lastne revije, ker manjka dopisnikov, (vendar gradiva imajo baje dosti). Za enkrat so začeli liberalci s tihim delom. Prvi njih korak je, da lažejo v „Slov. Narodu“, da se mi proti svobodomiselnemu dijaštvu družimo s klerikalci. — Le tako naprej, demokrati na dvobojnem stališču!

**Priprave za organizacijo narodno naprednega dijaštva** kažejo kar najboljše. Poročila o njih, ki se pojavljajo zadnji čas v sobotnih številkah „Slovenskega Naroda“ so krasen zgled, kako je mogoče delovati zahrbtno, vedoma zavito a navidez pošteno. „Slovenski Narod“ odločno odklanja odgovornost za te članke. Od kod prihajajo? Iz „Ilirije“, iz „Save“, iz „Danice“, iz „Triglava“? Ali jih čara neviden, breztelesen duh? Da, da gospodje okoli „priprav“, vemo, da vam je znano, da smo prestvarni in da se ne bomo zapletali v mreže, ki nam jih nastavljate s svojimi umstvenimi proizvodi v „Vestniku“. Jasno nam je sedaj tudi, kako je mogoče imeti ogromno gradiva in malo pisateljev. Prežvekovali bomo tisto, kar se je že davno izkazalo za postavljeno na laž, kaj ne? „Absolutna narodnost“ to je konjiček, ki se zaziblje vedno, kadar ga kdo zasede; narodno-radikalni „verski indiferentizem (!)“ je tudi kost, predvsem ker je ravno narodno radikalna struja odločno protiverska in brezverska; „nadstranskarstvo“ narodno-radikalne struje pa spravlja naše srčne prijatelje že kar iz uma. Nekaj tacega! Dijaška in ne obenem politična struja! — V „pripravah“ tudi ne manjka zahrbtnega žaljenja. Če je napisal n. pr. tov. Černič, ali Ksenos ali kdodrugí pogretost, neukusnost ali neumnost, so duhovi v „Vestniku“ toliko korajžni, da vse to ponove: češ, ako padejo po nas, že vemo, kateri hrbet nas obvaruje! — Komaj pričakujemo te nove, življenja polne, **odkrite narodno-napredne** in svobodomiselne dijaške organizacije!

»Zora« se nas v prvi številki novega letnika zopet spominja. Naravnost nam še ni naročila pogreba, le z vzdihom čaka uspehov časa — — Pražane pohvali, češ, korenjaški framazoni! (Kako ji je pa v srcu, tega ne moremo poročati; zdi se nam pa, da vidi našo strujo drveti v pogubo, ker imamo baje svetnika Masaryka prelepo ozaljšanega v altarju). Dunajčane kara, češ, premalo ste svobodomiselni. Gračane pa biča, ker so prišli do spoznanja in se odtegnili duševni smrti. Pravi tudi, da se slabo bojujemo v kulturnem boju. Vederemo!

»Zora« je vsa srečna, ker je mogla prepisati iz „Edinosti“ članek, ki daje baje izboren pregled o sedanjem stanju naše struje. Slične opore z veseljem priporočamo vsem, ki se hočejo boriti z nami in zadevati — v stran.

Toliko v pojasnilo samovoljnega, uzurpatoričnega in bog-še-vedi kakšnega tiranstva dopisnikom nasproti od strani uredništva in obenem v zgled, kako se na najenostavnejši način vstvari iz komarja slon. *Uredništvo*

Vestnik za književnost in umetnost bo prinašal od sedaj naprej le ocene uredništvu poslanih knjig. Opozarjamo na to vse, ki jim je kaj ležeče na tem, da priobčimo, oziroma priporočimo njih dela v „Omladini“.



# Prošnja!

Dnevno prihajajo na „Prosveto“ prošnje in klici po mladinskih spisih za njene knjižnice. „Prosveta“ se trudi in išče, da najde kako knjižico ali denar zanjo, ki bi jo dala nežni mladini v roke. A kljub prošnjam in oklicem je dosegla malo. Ker pa vemo, da se mu odpre, ki trka, zato prihajamo z zopetnim pozivom in prošnjo: pogledjte doma pri svojih malih, pri sestricah in bratcih, gotovo imajo dosti prečitanih Zvončkov, Vrtcev, povesti o Robinsonu, Nikolaju Zrinjskem, Snegulčici, Močnem Ravbarju itd. itd., ki se jim zgublja po kotih. Zberite jih in pošljite na „Prosveto“ v Mestni dom. Ako hočemo, da bo čitalo odrastlo ljudstvo, moramo na to navaditi mladino!

**Kličemo torej, pomagajte v dejanju!**

**Odbor „Prosvete“**

Ljubljana — „Mestni dom“.

## Znanstvena knjižnica „Omladine“

**I. Prof. Drtina: Miselni razvoj evropskega človeštva. — Cena**  
■■■■ celotnemu delu 4.20 K. ■■■■

~ ~ ~

**II. Dr. Mihajlo Rostohar: Uvod v znanstveno mišljenje. — Cena**  
■■■■ celotnemu delu 5.20 K. ■■■■

~~~~~ Obe deli se naročata ~~~~~  
pri upravištvu „Omladine“ v Ljubljani, Breg št. 12.

VERONIKA KENDA v Ljubljani

Dunajska cesta 20 (nasproti kavarne EVROPA)

priporoča svojo veliko zalogo vseh vrst papirja,
pisalnih in risalnih potrebščin. — Zaloga igrač in
galanterijskega blaga v posebnem oddelku.

Kupujte in širite!

Kupujte in širite!

»DIJAŠKI ALMANAH«

ZA LETO 1910/11

JE IZŠEL!

JE IZŠEL!

Cena 1 K.

A. Škulj - Ljubljana

trgovina s papirjem = Poljanska cesta št. 12

se priporoča slav. občinstvu, posebno dijaštvu za
nakup šolskih potrebščin, kakor zvezkov, peres,
svinčnikov, šolskih torbic, spominskih knjig,
∴ ter sploh pisalnih in risalnih potrebščin ∴



Slavnemu občinstvu
se najtopleje priporoča

hotel Tivoli

